

LONDRA DENİZ TİCARETİ HAKEMLERİ BİRLİĞİ (LMAA) TAHKİMİ İLİŞKİN GENEL BİR DEĞERLENDİRME*

Doç. Dr. Ersin ERDOĞAN**

Dr. Öğr. Üyesi Nevin MERAL***

ÖZET

Tahkim, gizliliğe duyulan ihtiyaç, ticari itibarın korunması, uyuşmazlıkların hızlı ve alanında uzman kişilerce çözülmesi gibi sebeplerle dünya çapında deniz ticareti alanında uyuşmazlıkların çözümünde en çok kullanılan yöntem olma özelliği göstermektedir. Deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde uygulamada çoğu milletlerarası ticari anlaşmada tahkim yeri olarak Londra, tahkime uygulanacak hukuk olarak da İngiliz hukukunun tercih edildiği görülmektedir. Bu kapsamda, ICC gibi uluslararası tahkim kurumlarından ziyade, özellikle *ad hoc* tahkim yargılamasını öngören Londra Deniz Ticareti Hakemleri Birliği (LMAA), kendisine en çok başvuru alan kurumdur. Deniz ticareti alanındaki uyuşmazlıkların çözümünde uzmanlaşan hakemlerden oluşan LMAA'nın, 2021 yılında güncellediği üç set tahkim kuralları ile bu kurallardan bağımsız uygulanabilecek FALCA Kuralları mevcuttur. Ayrıca tahkim yargılamasına henüz başlamadan, tamamen ihtiyari olarak erken tarafsız değerlendirme yapılması için taraflar ile değerlendirici arasında bir sözleşme imzalanması mümkündür. Bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi şekli olarak erken tarafsız değerlendirme sürecinde uyuşmazlığın objektif ve gerçekçi bir şekilde değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, bir değerlendiriciye başvurulması söz konusudur. Uyuşmazlığın herhangi bir aşamada çözülememesi halinde, bu çalışma kapsamında, uygulanacak LMAA Tahkim Kuralları ile bu kapsamda öngörülen tahkim prosedürü ele alınacak ve hakem heyetine ve hakem kararlarına karşı kanun yollarına ilişkin bazı hususlar tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Deniz ticareti, erken tarafsız değerlendirme anlaşması, Londra Deniz Ticareti Hakemleri Birliği, milletlerarası ticari anlaşmalar, tahkim.

* DOI: 10.33432/ybuhukuk.1105545 – Geliş Tarihi: 18.04.2022 – Kabul Tarihi: 23.06.2022.

** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı, eerdogan@ybu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7439-0780.

*** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, nmeral@ybu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6205-2680.

AN EVALUATION OF THE LONDON MARITIME ARBITRATORS ASSOCIATION (LMAA)

ABSTRACT

Due to several reasons such as the need for secrecy, the protection of reputation, the fact that the disputes are resolved quickly and by experts in the field, arbitration has become the most popular method used in maritime disputes across the world. In practice, it seems that in many international commercial agreements, the arbitration venue is determined as London, and the law to be applied in arbitration is often English law. Moreover, around the world, rather than arbitration institutions like ICC, LMAA with its *ad hoc* arbitration process is considered to be the most applied association. Consisting of a number of expert arbitrators in maritime disputes, LMAA has updated its three sets of arbitration rules along with its independent rules – namely FALCA Rules. Moreover, before the arbitration process begins, it is possible for parties to a dispute to sign an agreement voluntarily with an evaluator in order to obtain an early neutral evaluation. As being a form of an alternative dispute resolution method, in this process, parties apply to the evaluators for their objective and realistic opinions. However, this study discusses that in case the dispute cannot be resolved at any stage until arbitration, the LMAA Terms could be applied, the procedure regulated in these Terms should be examined and some matters regarding arbitral tribunals and legal remedies against tribunal awards should be discussed.

Keywords: maritime trading, early neutral evaluation agreement, London Maritime Arbitrators Association, international commercial agreements, arbitration.

GİRİŞ

Tahkim, özel hukuktan kaynaklanan ve tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği bir uyuşmazlığın, tarafların iradesiyle, devlet mahkemeleri yerine bir veya daha fazla hakemden oluşan bir yapı eliyle ve bağlayıcı bir kararlarla çözülmesini ifade eder.¹ Milletlerarası alanda ağırlıklı şekilde “ticari

¹ Benzer tanımlar için bkz. **Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin** (2021) Medeni Usul Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Yetkin, s.729; **Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar-Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel** (2019) Medeni Usul Hukuku, Ankara, Yetkin, s.786; **Budak, Ali C./ Karaaslan, Varol** (2018) Medenî Usûl Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Adalet, s.409; **Pekcanitez, Hakan/ Yeşilirmak, Ali** (2017) Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, 15. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s.2593; **Kuru, Baki** (2018) İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usûl Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 666; **Nomer, Ergin/ Ekşi, Nuray/ Öztekin-Gelgel, Günseli** (2016) Milletlerarası Tahkim Hukuku, C. I, 5. Baskı, İstanbul, Beta, s.1; **Çelikel, Aysel/ Erdem, Bahadır** (2016) Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul, s.734; **Yılmaz, Ejder** (2013) Hukuk Muhakemeleri Şerhi, 2. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 1719; **Akıncı, Ziya** (2021) Milletlerarası Tahkim, 6. Baskı, İstanbul, Vedat, s.5; **Ekşi, Nuray** (2013) Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim, İstanbul, Beta, s.95; **Kuru, Baki** (2001) Hukuk Muhakemeleri Usûlü, C. VI, İstanbul, Demir, s.5875; **Karayalçın, Yaşar** (1998) “Milletlerarası Tahkimde Muhakeme Usûlü”, BATIDER, C: 19, S: 3, s.3; **Şanlı, Cemal** (1986) Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 17; **Yeğengil, Rasih** (1974) Tahkim, İstanbul, s.7; **Alangoya, Yavuz** (1973) Medenî Usûl Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul, s.4; **Üstündağ, Saim** (1968) Medeni Usûl Hukukunda Kanun Yolları ve Tahkim, İstanbul, s.68. Karş. **Schütze, Rolf A.** (2016) Schiedsgericht und Schiedsverfahren, 6. Baskı, München, C. H. Beck, kn. 7; **Girsberger, Daniel/ Voser, Nathalie** (2016) International Arbitration: Comparative and Swiss Perspectives, 3. Baskı, Den Haag, Nomos, kn. 1; **Zeiss, Walter/ Schreiber, Klaus** (2014) Zivilprozessrecht, 12. Baskı, Tübingen, Mohr Siebeck, kn. 785; **Hober, Kaj** (2014) Res Judicata and Lis Pendens in International Arbitration, Leiden, Brill, s.109; **Stahelin, Adrian/ Stahelin, Daniel/ Grolimund, Pascal** (2013) Zivilprozessrecht, 2.Baskı, Zürich, Schulthess, § 29, kn. 1; **Baertsch, Philippe/ Petti, Angelina M.** (2013) “Chapter 3: Arbitration Agreement”: **Geisinger, Elliott/Voser, Nathalie** (Editörler), International Arbitration in Switzerland: A Handbook for Practitioners, 2. Baskı, Den Haag, Wolters Kluwer, s. 25; **Rosenberg, Leo/ Schwab, Karl H./ Gottwald, Peter** (2010) Zivilprozessrecht, 10.Baskı, München, Beck, § 175, kn. 7; **Spühler, Karl/ Dolge, Annette/ Gehri, Myriam** (2010) Schweizerisches Zivilprozessrecht, 9.Baskı, Bern, Stämpfli Verlag, Kapitel 14, kn. 1; **Lachmann, Peter J.** (2008) Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis, 3. Baskı, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt, kn. 2; **Lew, Julian D. M./Mistelis, Loukas A./Kröll, Stefan M.** (2003) Comparative International Commercial Arbitration, Den Haag, Kluwer

tahkim” olarak kendisine müracaat edilen tahkim kurumu, deniz ticareti hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar açısından da en önemli uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak varlığını sürdürmektedir².

Deniz ticareti tahkimi açısından, dünya çapında yaygın uygulamanın Londra’da ve Londra Deniz Ticareti Hakemleri Birliği (*LMAA: London Maritime Arbitrators Association*) tahkim kurallarına göre uyuşmazlıkların çözülmesi şeklinde olduğu görülmektedir³. 2020 yılı içerisinde yayınlanan bir rapora göre, deniz ticareti tahkimi uyuşmazlıklarının yüzde sekseninden fazlasının Londra’da çözüldüğü belirtilmektedir⁴. Londra’da genel anlamda tahkim 1996 tarihli Tahkim Kanunu ile düzenlenmekte iken Londra’da deniz ticareti tahkiminden söz edilebilmesi için, taraflarca tahkim yerinin Londra olarak belirlenmiş olması icap eder. Nitekim 1996 tarihli İngiliz Tahkim Kanunu’nun 2. maddesinin birinci fıkrasında⁵, tahkimin tabi olduğu hukukun belirlenmesi açısından açıkça “tahkim yeri” (*seat of the arbitration*) ölçütü

Law International, s.2-3; **Wagner, Gerhard** (1998) *Prozessvertraege: Privatautonomie im Verfahrensrecht*, Tübingen, Mohr Siebeck, s.578; **Bosch, Wolfgang** (1991) *Rechtskraft und Rechthaengigkeit im Schiedsverfahren*, Tübingen, Mohr Siebeck, s.15; **Glossner, Ottoarndt/ Bredow, Jens/ Bühler, Michael B.** (1990) *Das Schiedsgericht in der Praxis*, Heidelberg, Verlag Recht und Wirtschaft, s.19; **Schlosser, Peter** (1989) *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*, 2.Baskı, Tübingen, Mohr, kn. 19; **Habscheid, Walther J.** (1986) *Schweizerisches Zivilprozess- und Gerichtsorganisationsrecht*, Basel, Helbing&Lichtenhahn, kn. 1151; **Schütze, Rolf A./Tscherning, Dieter/Wais, Walter** (1985) *Handbuch des Schiedsverfahrens*, Berlin, Walter de Gruyter, kn. 557; **Kessler, Joachim** (1970) *Schiedsgerichtsvertrag und Schiedsverfahren*, 3.Baskı, München, Goldmann, s.11; **Münzberg, Reinhard** (1970) *Die Schranken der Parteivereinbarungen in der privaten internationalen Schiedsgerichtsbarkeit*, 15.Baskı, Berlin, Duncker&Humblot, s.19; **Guldener, Max** (1979) *Schweizerisches Zivilprozessrecht*, 3.Baskı, Zürich, Schulthess, s. 600.

² **Ekşi, Nuray** (2004) *Milletlerarası Deniz Ticareti Alanında “Incorporation” Yoluyla Yapılan Tahkim Anlaşmaları*, 1.Bası, İstanbul, Beta, s.15.

³ **Ekşi** (2004), s.19.

⁴ Söz konusu rapora göre 2019 yılında Londra’da 1737 deniz ticareti tahkimi gerçekleştirilmiş iken, en yakın rakibi olan Singapur’da 229 ve Hong Kong’da 124 deniz tahkimi gerçekleştirilmiştir. Rapor sonuçları için bkz. <<https://splash247.com/london-continues-to-dominate-maritime-arbitration-market/>> s.e.t. 13.04.2022.

⁵ Madde metni aynen: “*The provisions of this Part apply where the seat of the arbitration is in England and Wales or Northern Ireland.*”

kabul edilmiştir⁶. Deniz ticaretine ilişkin çok sayıda standart sözleşmede Londra'nın tahkim yeri olarak belirlendiği ifade edilmektedir⁷. Dolayısıyla, tahkim yerinin Londra olarak belirlendiği uyuşmazlıklarda, tahkime elverişlilik, tahkim sözleşmesinin geçerliliği, tarafların irade serbestisinin sınırı⁸, zikredilen Kanun hükümleri çerçevesinde belirlenir.

Bu çalışmanın konusunu, uluslararası deniz ticaretinde uygulamada sıklıkla başvuru⁹ ve deniz ticaretine ve özellikle gemilere ilişkin

⁶ *Lex arbitri*'nin belirlenmesi açısından kabul edilen ölçütlere ilişkin tartışmalar için bkz. **Erdoğan, Ersin** (2020) *Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Etkisi*, 2.baskı, Ankara, Yetkin, s.46 vd.

⁷ **Collett, Michael** (2013) "Maritime Arbitration": **Lew, Julian D. M./ Bor, Harris et al.** (Editörler), *Arbitration in England, with Chapters on Scotland and Ireland*, Wolters Kluwer, s.145.

⁸ Tahkim Kanunu m. 4/I'de emredici hükümlerin, Ek-1'de sayıldığı belirtilmiştir. Buna göre, m. 9, 10, 11, 12, 13, 24, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 37/II, 40, 43, 56, 60, 66, 67, 68, 72, 73, 74 ve 75'inci maddeler emredicidir. Bkz. <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/schedule/1>> s.e.t. 27.02.2022.

⁹ Deniz ticareti tahkiminde lider konumda olan LMAA'ya 2016 yılında 1700 tane; 2017 yılında 1476 tane; 2018 yılında 1483 tane ve 2019 yılında da 1668 tane yeni deniz ticareti uyuşmazlığı için başvuru yapılmıştır ve 2019 yılı için bu alanda Londra'dan sonra tercih edilen ikinci tahkim merkezi olan Singapur ise toplamda 229 tahkim ile oldukça geride seyretmiştir, ayrıntılı bilgi için bkz. HFW Annual Report on "The Maritime Arbitration Universe in Numbers: London Remains Ever Dominant", Shipping Insight: Who Rules the Waves?, July 2020, <<https://www.hfw.com/downloads/002203-HFW-Maritime-Arbitration-in-Numbers-July-2020.pdf>> s.e.t. 17.12.2022; **Gaunt, Ian** "What makes LMAA Arbitration Different?" Halliburton v. Chubb- LMAA Position Paper, s. 2-4, <<http://www.lmaa.org.uk/uploads/documents/Halliburton%20v%20Chubb%20-%20LMAA%20position%20paper.pdf>> s.e.t. 11.12.2021; **Sutton, David St. J.** (1982) "Choosing a Forum for International Commercial Arbitration in London", *American Society of International Law Proceedings*, C: 76, s. 179; **Öksüzöğlü, H. Tuğba** (2018) "Türkiye'de Deniz Ticareti Tahkim Merkezi Kurulması Üzerine Düşünceler", *Public and Private International Law Bulletin*, C: 38, S: 2, s.371; **Ertan, Kerem** (2010) "Deniz Hukukunda Londra'da Tahkim" (Doktora), Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 6 ve 19; **Hızır, Serdar** (2007) "Londra Deniz Hakemleri Birliği Tahkim Yargılaması" (Yüksek Lisans), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 22; **Ambrose, Clare/ Maxwell, Karen/ Collett, Michael** (2018) *London Maritime Arbitration*, 4. Baskı, Oxon, Informa Law, s.11.

uyuşmazlıklar için yapılan tahkim sözleşmelerinde, sadece şehir ile belirlenen¹⁰ ve bu çalışma özelinde Londra’da deniz ticareti tahkimi (“*maritime arbitration in London*”)¹¹ olarak ifade edilen, LMAA Kurallarının uygulandığı *ad hoc* tahkim oluşturmaktadır. Bu çalışmada *lex arbitri*’nin Londra olarak belirlendiği deniz ticareti hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümlenmesine ilişkin genel olarak ticari tahkime nazaran farklılık gösteren meseleler incelenmiştir. Bu kapsamda, ilk olarak kısaca LMAA hakkında bilgi verildikten sonra, LMAA tahkimi çerçevesinde öngörülen tahkim prosedürleri ve bunların sınıflandırması ayrıntılı olarak açıklanacaktır. Bir sonraki bölümde, LMAA tahkiminin *ad hoc* tahkimi olmasının ve İngiliz hukukunda yer alan üst hakem uygulamasının özelliği dolayısıyla hakem heyetinin LMAA kural setlerine göre oluşturulması ve yetki itirazları ele alınacaktır. Son bölümde ise hakem kararlarına karşı İngiliz hukukunun sağladığı kanun yolları incelenerek sonuç bölümünde, bu çalışmanın sonunda varılan bulgulara ilişkin değerlendirme yapılacaktır.

I. GENEL OLARAK LONDRA’DA DENİZ TİCARETİ TAHKİMİ

Deniz ticareti alanında, uluslararası alanda en çok tercih edilen tahkim yeri, Londra’dır. İngilizcenin uluslararası ticarete çok önemli bir rol oynaması, İngiliz hukukunun, uygulamaya ayak uydurabilecek şekilde içtihat hukuku üzerinden gelişime açık olması, Londra’da borsanın 1744 yılından beri var olması, buna bağlı olarak P&I Kulüplerinin (*Protection and Indemnity Clubs*), deniz ticareti sigortacılarının ve brokerlerin merkez veya birimlerinin Londra’da bulunması, saat farkı sebebiyle, Asya ve ABD pazarlarına, mesai saatlerinde erişebilme kolaylığı, İngiltere’nin deniz ticaretinde çok uzun süre

¹⁰ *Ad hoc* tahkimde, sadece bir şehir isminin tahkim sözleşmesinde bulunması veya uyuşmazlık doğmadan evvel tahkime ilişkin hiçbir şartın olmadığı durumlarda *ad hoc* tahkimin ortaya çıkmasının mümkün olduğuna yönelik bkz. **Connerty, Anthony** “*Uluslararası Ticari Uyuşmazlık Çözümü; Uluslararası Ticari Tahkim Kurumları, Ad Hoc Tahkimi ve Tahkimin Geleceği*”, Uluslararası Uyuşmazlık Çözümünde Usul, Uygulamalar ve Güncel Sorunlar Sempozyumu, 09-10 Ocak 2009, Ankara, TBB Yayınları No: 164, s.18.

¹¹ Söz konusu ifadenin oldukça geniş bir şekilde, Londra’da gemiyi ilgilendiren herhangi bir uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenmesini ifade ettiğine yönelik bkz. **Ambrose/ Maxwell/ Collett**, s.1.

önder konumda olması, LMAA deniz ticareti tahkimine olan talebi ve ilgiyi arttırmıştır¹². Bu durum, İngiltere veya İngiliz hukuku ile hiçbir bağlantısının olmadığı deniz ticareti uyuşmazlıklarında dahi Londra’da deniz ticareti tahkiminin tercih edilmesine yol açmıştır.¹³

Londra’da deniz ticareti tahkimine ilişkin İngiliz hukuku incelendiğinde, 1996 tarihli Tahkim Kanunu’nun¹⁴ 6. maddesi uyarınca,¹⁵ yazılı bir tahkim sözleşmesi veya şartının arandığı görülmektedir.¹⁶ Taraflar aralarında yaptıkları

¹² **Tsatsas, John** “Understanding Arbitration in London - The Role of the LMAA”, Taipei-Hong Kong Forums, 14 November 2012, s.4-5; **Ertan**, s.27. Ayrıca BIMCO Tahkim hükmünde LMAA Kurallarına açık atfın yer almasının da bu anlamda etkili olduğuna ilişkin bkz. **Koyuncu, Serdar** (2004) “Londra Deniz Hakemleri Birliği (LMAA) Tahkim Kuralları” Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 3, S: 1-2, s.467; **Hızır**, s.22 ve 25.

¹³ **Sutton**, s.179; **Öksüzöglü**, s. 385; **Hızır**, s. 26.

¹⁴ İngiliz Tahkim Kanunu, Türkiye dahil pek çok ülkenin aksine, bazı hükümleri benzese de UNCITRAL Model Kanunu’ndan esinlenerek hazırlanmamıştır. Model Kanunda yer alan 36 hükmün tamamını içerse de Tahkim Kanunu toplam 110 maddeden oluşmaktadır.

¹⁵ The UK Arbitration Act of 1996, Ch. 23, Sec. 6 <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/section/6>> s.e.t.: 11.03.2022. Referans yoluyla tahkim şartının sözleşmeye dahil edilmesinde birçok problem gündeme gelmektedir. Özellikle gemi sahibi ve gemiyi kiralayan arasında yapılan charter sözleşmesinde yer alan tahkim şartının, taşıyıcı tarafından düzenlenen konişmentoda, charter sözleşmesine sadece referans yapıldığı hallerde, konişmentodan doğacak uyuşmazlıklar için de tahkimin öngörülmesi oldukça sorunludur, bkz. **Majumdar, Ariya B.** (2013) “Incorporation by Reference in Maritime Arbitration”, Transportation Law Journal, C: 40, S: 2, s.106 vd.; **Hızır**, s.51. İngiliz mahkemelerinin bu soruna yaklaşımı, konişmentoda, charter sözleşmesinin hüküm ve koşullarının geçerli olduğuna yönelik sıradan bir referans (“*terms and conditions of charter party applies in this bill of lading*”) yerine, konişmentoda açıkça charter sözleşmesindeki tahkim şartına referansın vurgulanarak yazılması halinde (“*all other terms and conditions including arbitration clause of charter party.*”), bu referansın geçerli olduğu yönündedir. Bkz. T.W. Thomas & Co., Ltd. V. Portsea Steamship Co., Ltd., 16 June 1911, House of Lords, <<https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff8c860d03e7f57ecd556#>> s.e.t. 11.11.2021. Türk hukukundaki düzenleme için bkz. TTK m. 1237 hükmü.

¹⁶ Söz konusu yazılılık koşulunun oldukça geniş yorumlandığına yönelik bkz. **Hızır**, s.43. Tahkim sözleşmesinin yazılı olması koşulu da UNCITRAL Model Kanunu ve Türk Hukukunda (HMK m. 412, MTK, m. 4) olduğu şekilde anlaşılmaktadır. Örneğin, taraflar arasındaki bir teleks veya e-posta teatisi de yazılılık koşulunu karşılamak açısından yeterlidir. Keza aynı madde uyarınca, bir tahkim sözleşmesine veya tahkim şartını taşıyan herhangi bir belgeye taraflarca yapılan referansın, geçerli bir tahkim sözleşmesine vücut verebilmesi için,

tahkim sözleşmesinde, tahkim yerini, tahkim kurallarını ve bu sözleşmenin tabi olduğu hukuku serbestçe belirleyebilirler¹⁷. Uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukukun dışında, tahkim sözleşmesine uygulanacak hukuka ilişkin de sözleşme serbestisi mevcuttur. *Common law* uyarınca tahkim yeri hukuku (*lex arbitri*), tahkim sözleşmesinin uygulanması ve hükmün icrası gibi tahkime ilişkin tüm konularda usûle uygulanacak hukuk (*curial law*)’tur. ‘*Londra’da deniz ticareti tahkimi*’nin kararlaştırıldığı bir uyuşmazlık açısından, tahkim sözleşmesine İngiliz hukukunun uygulanacağı; hakem kararlarının İngiliz devlet mahkemelerinin denetimine tabi olacağı; sözleşmede hüküm olmaması durumunda, esasa uygulanacak hukukun belirlenmesi için İngiliz kanunlar ihtilafı kurallarına başvurulacağı taraflarca kabul edilmiş olmaktadır. Bir deniz ticareti sözleşmesinin tarafları, bu sözleşmeden doğan uyuşmazlıklara genellikle *lex maritima*’nın uygulanacağını öngörür¹⁸. Genel ticaret hukuku olan *lex mercatoria*’nın bir parçası olarak, kökleri 12. yüzyıla kadar uzanan *lex maritima* ise genel deniz ticareti hukuku anlamına gelmektedir. Günümüzde hala başvuru geminin bağlanması ve haczi gibi uygulamaların, *lex mercatoria* kapsamında birden fazla ülke tarafından benimsendiği görülmektedir¹⁹.

tarafların doğrudan tahkim maddesini de mevcut sözleşmenin bir parçası haline getirme amacı taşıması zorunludur. Bkz. **Koyuncu**, s. 469. Tahkim sözleşmesinin şekline ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. **Rieckhoff, Jan J.** (2006) “Deutsche Seeschiedsgerichtsbarkeit unter dem der GMAA Schiedsordnung in vergleichender Betrachtung Englischer Seeschiedsgerichtsbarkeit unter dem LMAA Reglement” (Doktora), Hamburg Üniversitesi, s.62.

¹⁷ **Connerty**, s.19-20. İngiliz hukukunda, Tahkim Kanunu’nun 46. maddesi uyarınca, taraflar uyuşmazlığın esasına uygulanacak maddi hukuka ilişkin bir seçim yapmamışlarsa, esasa uygulanacak hukuk, hakem mahkemesi tarafından, İngiliz kanunlar ihtilafı kurallarına göre belirlenir. Bunun için ise Roma Sözleşmesi’nin 4. maddesine bakıldığında, tahkim sözleşmesinin tabi olduğu hukuk, sözleşme ile en yakın ve en gerçek ilişki içinde olan hukuktur, Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations, 80/934/EEC, OJ L 266, Rome 19 June 1980, Article 4 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:41980A0934>> s.e.t.14.02.2022.

¹⁸ **Lord, Buffy D.** (2022) “Dispute Resolution on the High Seas: Aspects of Maritime Arbitration”, *Ocean and Coastal Law Journal*, C: 8, S: 1, s.81.

¹⁹ Söz konusu uygulamalar *jus commune* olarak uygulanır ve bu uygulamaların kökeni ise M.Ö. 8. yüzyıla kadar uzanmaktadır, bkz. **Majumdar**, s.93.

Deniz ticareti uyuşmazlıklarında uygulanabilecek hukukun çeşitliliği ve niteliği göz önüne alınca, hakemlerin ve tahkim yargılamasında yer alacak uzmanların, ilgili konularda teknik ve mesleki bilgilerinin bulunması ile uygulamaya ve hukuka hâkim kimseler olması gerekmektedir²⁰. Londra deniz ticareti tahkiminin en yaygın olduğu dönemlerde dahi hakemlerin deniz ticaretine ilişkin uzmanlıklarının ya da deneyimlerinin bulunması, sağduyulu olması, hakkaniyetli olması ve hukuk bilmesi yeterli kabul edilmekteydi²¹. Ancak o dönemlerde yürütülen tahkim usûlü ile günümüzde uygulanan tahkim usûlü oldukça farklı görünmektedir. Nitekim Londra'nın deniz ticareti tahkimi merkezi konumunda olduğu altın çağlarında deniz ticareti tahkimi, kurumsallıktan oldukça uzak ve gayri resmî; ancak uygulamanın içinden gelen hakemler sayesinde hızlı, mesleki anlamda etkin ve pratik çözümler getiren bir mekanizmayı temsil etmekteydi²². Bu hususta verilen en çarpıcı örnek, o dönemdeki çarter sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklarda, iki tane gemi brokerinin, hakem sıfatıyla Baltık Borsası'nın (*Baltic Exchange*) küçük odalarından birinde gayri resmî bir ortamda içecekleri eşliğinde durumu tartışmaları; anlaşmazlık durumunda ise o anda oradan geçen tanıdık üçüncü bir brokere danışıp sorunu çözmeleridir²³. Ancak Londra'da deniz ticareti tahkiminin zamanla daha resmi, yavaş ve pahalı hale geldiği ve uyuşmazlıkların çözümünde, ticari yaklaşımdan ziyade düzenleyici hukuki yaklaşımın benimsendiği görülmektedir²⁴. Bu sebeple tahkimin asıl anlamının kaçırıldığı

²⁰ **Saad, Ahmed/ Rizvi, Zisha** (2017) "Maritime Arbitration- Legal Perspectives", Court Uncourt, C: 4, S: 5, s.9; **Sutton**, s.179-180; **Connerty**, s.23-24; **Öksüzöğlü**, s.371.

²¹ **Fyans, Christopher** "An Introduction to the LMAA", Seminar on "Arbitrating in Difficult Market Times", 15 April 2013, Shanghai, s.7; **Sperling, G. Hans** (1997) "New London Arbitration Rules: Paradise Regained", Tulane Maritime Law Journal, C: 21, s.557.

²² **Gaunt**, s.1.

²³ **Sperling**, s. 557; ayrıca bkz. **Ambrose/ Maxwell/ Collett**, s. 2; **Fyans**, s. 6; **Gaunt**, s. 1. Nitekim, 1984 yılında yapılan bir araştırmaya göre, deniz ticareti yapan katılımcıların yarısından fazlası, tahkimin kesin kurallarla yürütülen bir süreç olmamasını tercih ettiklerini belirtmişlerdir, bkz. **Kwok, David** (2016) "Maritime Arbitration and Cultural Differences", Asian Business Lawyer, C: 17, s.79.

²⁴ **Ambrose/ Maxwell/ Collett**, s.2; Bir tahkim sürecinin, 7 yıl gibi uzun bir zaman alabileceğine veya tahkim masraflarının, uyuşmazlık konusu şeyin değerine veya alacağına denk olabileceğine ilişkin olarak bkz. **Sperling**, s.558 ve 559; ayrıca bkz. **Kwok**, s.76; özellikle

ve onun, devlet yargısının gölgesi olmaktan ziyade, uyuşmazlıkların hızlı, adil ve ucuz çözümünü için esnek bir mekanizma olması gerektiği eleştirisi getirilmektedir²⁵.

II. LONDRA DENİZ TİCARETİ HAKEMLERİ BİRLİĞİ (LONDON MARITIME ARBITRATORS ASSOCIATION: LMAA) TAHKİMİN TARİHİ GELİŞİMİ VE MİSYONU

İngiliz hukukunda, *ad hoc* tahkim ve kurumsal tahkim şeklinde yapılan ayırım göz önüne alınınca, her iki tahkim türüne de rastlanmaktadır²⁶. Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi (LCIA: *London Court of International Arbitration*), her türlü ticari uyuşmazlıkta kurumsal tahkim hizmeti sunarken²⁷;

İngiltere’de tahkimin, devlet yargısından daha masraflı olduğuna ilişkin bkz. **Akan, Pınar** (2012) “Deniz Hukuku’nda Alternatif Çözüm Yolları”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C: 18, S: 2, s.467.

- ²⁵ **Sperling**, s.559; **Kwok**, s. 79 ve 83. Hatta tahkim, artık bu amaca hizmet etmediği için doktrinde, arabuluculuk yönteminin, deniz ticareti uyuşmazlıklarında uygulanması da önerilmektedir, bkz. **Akan**, s. 473; ancak yazar sonrasında, fiziksel mesafelerin ve kültürel farklılıkların arabuluculuğun işlenmesini de zorlaştıracığı itiraf etmektedir, **Akan**, s.473.
- ²⁶ Deniz ticareti tahkiminin, tarihsel olarak kurumsal tahkimin en eski şekli olduğuna yönelik olarak bkz. **Saad/ Rizvi**, s. 9; benzer şekilde, tahkimin deniz ticareti uyuşmazlıklarında uzun zamandır uygulandığına ve hatta kökenlerinin Yunan tüccarlarının yüklerini eski Fenikelilerin taşıdığı dönemlere uzandığına dair bkz. **Öksüzoğlu**, s.371. Söz konusu ayrıma ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Şanlı, Cemal/ Esen, Emre/ Ataman-Fıganmeşe, İnci** (2018) *Milletlerarası Özel Hukuk*, 6. Baskı, İstanbul, Vedat, s.616 vd.
- ²⁷ LCIA, mahkeme, yönetim kurulu ve sekreteryaya olarak üç organdan oluşur ve 1986 yılından beri bir limited şirket şeklinde işletilmektedir. LCIA Kuralları, tarafların tahkim sözleşmesinde, uyuşmazlığın bu kuralları göre çözümlenmesini kararlaştırmaları veya tarafların uyuşmazlıklarının LCIA tarafından yürütüleceğinin yazılı olarak anlaşmaları halinde uygulanır. LCIA çatısındaki mahkeme, taraflarca kararlaştırılan yerde ve herhangi bir hukuk sistemine göre uyuşmazlıkların çözümü için hakem atanması ve diğer gerekli idari desteği sağlar. Ayrıntılı bilgi için bkz. LCIA resmi web sitesi <<https://www.lcia.org/LCIA/introduction.aspx>> s.e.t. 10.04.2022; 23 Kasım 1892 tarihinde resmi olarak Londra Tahkim Odası (*The City of London Chamber of Arbitration*) adıyla açılan bu kurumun, en eski tahkim merkezi olduğu görüşü için bkz. **Karademir, Ebru** (2015) “Milletlerarası Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Bir Karşılaştırması”, *Public and Private International Law Bulletin*, C: 32, S: 2, s. 90; **Öksüzoğlu**, s. 405. Kurumsal tahkim merkezi olarak 2020 tarihli LCIA Kuralları için bkz.

Londra Deniz Ticareti Hakemleri Birliği (*LMAA: London Maritime Arbitrators Association*) yalnızca deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklarda *ad hoc* tahkim hizmeti sağlamaktadır²⁸. LMAA tahkimi, ticari tahkimde olduğu gibi, meşruiyetini uyuşmazlık doğmadan önce veya doğduktan sonra yapılan bir tahkim sözleşmesinden almaktadır. Nitekim *ad hoc* tahkimin unsurlarından olan, tarafların tahkim yerini, kurallarını ve sürecini belirlemede serbest olması, LMAA tahkiminde de görülen bir özelliktir. LMAA, tahkim davalarının yönetimini üstlenmediği gibi aktif olarak da tahkim davalarını denetlemez; yalnızca tarafların yazılı talebi üzerine ücreti karşılığında taraflara yardımcı olabilmektedir²⁹. Keza Birliğin bütçesi üyelik aidatının yanı sıra, bu gibi diğer ücretlerden oluşurken, Birlik hiçbir yerden mali bir yardım almaz³⁰.

Londra'da deniz ticareti tahkiminin, 1744 yılına kadar uzandığı, ancak modern anlamda deniz ticareti tahkiminin, 1960 yılında, LMAA'nın kurulması ile başladığı görülmektedir³¹. LMAA'nın kurulmasından önce, özellikle İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında, Baltık Borsası tarafından deniz ticareti uyuşmazlıklarında hakem olarak görev almak üzere bazı brokerlerin listesinin bulunduğu bilinmektedir³². LMAA da Baltık Borsası'nın toplantıları ile 1960 yılında kurulmuştur³³. LMAA'nın kurulma amacı ise deniz ticareti

<https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx#Article%2023> s.e.t. 10.09.2021. **Şanlı, Cemal** (2019) Uluslararası Ticari Akitlerin

Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 7. Bası, İstanbul, Beta, s.399.

²⁸ **Tsatsas, John**: “*Understanding Arbitration in London - The Role of the LMAA*”, Taipei- Hong Kong Forums, 14 November 2012, s.5-6, <<http://www.lmaa.org.uk/uploads/documents/Understanding%20Arbitration%20in%20London%20by%20J%20Tsatsas.pdf>> s.e.t. 07.12.2021; **Gaunt**, s.4 ve 6 <<http://www.lmaa.org.uk/uploads/documents/Halliburton%20v%20Chubb%20-%20LMAA%20position%20paper.pdf>> s.e.t. 11.09.2021.

²⁹ Özellikle, tarafların bir hakem atayamaması durumlarında LMAA Başkanı'nın atama yetkisi buraya örnek teşkil etmektedir, bkz. **Ambrose/ Maxwell/ Collett**, s.3; **Tsatsas**, s.5; **Öksüzöğlü**, s.385; **Ertan**, s.28.

³⁰ Hatta bu sebeple LMAA'nın, herhangi bir çıkar grubuna hizmet etmediği ve mutlak surette tarafsız olduğu da düşünülmektedir, **Tsatsas**, s.7.

³¹ **Ambrose/ Maxwell/ Collett**, s.2; **Collett**, s.146.

³² **Summerskill**, Michael B., “The London Maritime Arbitrators Association”, *Arbitration* 51 (1985): 503–513, s.504.

³³ **Summerskill**, s.506.

uyuşmazlıklarının hukuka uygun bir şekilde tahkim yolu ile çözümlenmesini sağlamak ve yeni hakemler eğitmek yanında, uyuşmazlıkların mümkün olduğu ölçüde süratle giderilmesidir³⁴.

LMAA, bir tahkim kurumu değildir; başka bir ifade ile ISTAC veya ICC gibi bir kurumsal tahkim merkezi değildir³⁵. Keza LMAA tahkim yargılamalarını da yönetmez³⁶; LMAA yalnızca deniz ticareti hakemleri ve tahkim ile ilgilenenlerin oluşturduğu bir birliktir³⁷. 2018 yılında, LMAA üyeleri 2.600'den fazla uyuşmazlıkta hakem olarak atanmış ve 500'den fazla hakem kararı vermişlerdir. LMAA'nın üye yapısına bakıldığında, LMAA'da tamamı İngiltere'de yerleşik, deneyimli ve profesyonel hakemler, bu Birliğe tam üye (*full members*) iken; profesyonel olmasa da deneyimleri dolayısıyla hakem olarak atanabilecek tam üyeliği bulunmayan üyeler, yardımcı üye (*supporting members*) olarak görev alırlar³⁸.

Deniz ticareti uyuşmazlıklarının gayri resmî, hızlı ve çok ucuza görülmesi her zaman mümkün olmasa da LMAA yine de tahkimde hızlilik, etkinlik, adillik ilkelerini ve usul ekonomisini korumak amacıyla, deniz ticareti

---

³⁴ Nitekim LMAA'nın ilk genel kurul toplantısında Alfred Bunker, Birliğin amacını “*to see that the machinery of Arbitration is adequately manned and new Arbitrators trained, also to further our aim that London Arbitration shall not only be strictly impartial and economical, but reasonably expeditious so far as consistent with thorough investigation and sound judgment*” şeklinde ifade etmiştir. Bkz. **Summerskill**, s.506.

³⁵ **Ambrose/ Maxwell/ Collett**, s.3; **Collett**, s.146.

³⁶ **Ambrose/ Maxwell/ Collett**, s.3; **Collett**, s.146.

³⁷ LMAA için dört tür üyelik bulunmaktadır: tam üye (*full members*), destekleyen üye (*supporting members*), onursal üye (*honorary members*) ve emekli üye (*retiring members*). Tam üyeler, LMAA Komitesi tarafından deniz ticareti uyuşmazlıklarında hakem olma yeterliliğine sahip olduğu belirlenenlerden oluşur. Halihazırda brokirlardan, emekli hakimlerden, teknik uzmanlardan ve denizcilerden oluşan 36 tam üye bulunmaktadır (<http://www.lmaa.org.uk/membership-browse.aspx?mtype=1>). Destekleyen üyeler ise tam zamanlı olarak hakemlik yapmayan ancak zaman zaman hakemlik yapmayı kabul eden ve Birliğin amaçlarının gerçekleştirilmesine hizmet etmek isteyen kişilerden oluşmaktadır (<http://www.lmaa.org.uk/membership-browse.aspx?mtype=2>).

³⁸ Üyelğe ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Ambrose/ Maxwell/ Collett**, s.4. Bugün itibarıyla Birlikte 38 tam üye bulunmakta iken (bkz. < <https://lmaa.london/arbitrators-full-members/> > s.e.t. 07.04.2022, 700'ün üzerinde yardımcı üye mevcuttur (bkz. < <https://lmaa.london/members-supporting-members/> > s.e.t. 07.04.2022).

tahkiminde, talebin değerine, harcamalara, uyuşmazlığın karmaşıklığına ve tahkimin süresine göre başvurulabilecek farklı prosedürler öngörmüştür.³⁹ Bu şekilde, bir sonraki bölümde sırasıyla ve ayrıntıları ile açıklanacağı üzere, karmaşık uyuşmazlıklar daha uzun sürecek ve üç hakemden oluşacak heyet önünde görülürken, talep tutarının daha az olduğu küçük alacaklara ilişkin oldukça seri ve ucuz bir tahkim yargılaması prosedürü öngörülmüştür.

III. LMAA KAPSAMINDA TAHKİM PROSEDÜRÜ

A. ERKEN TARAFSIZ DEĞERLENDİRME ANLAŞMASI

Tahkim sürecine başlamadan evvel, taraflar aralarında anlaşarak uyuşmazlığın dışında bir üçüncü kişiye başvurabilir ve uyuşmazlıklarının tamamen tarafsız bir gözle değerlendirilmesini talep edebilirler. Bu kapsamda, LMAA'nın alternatif uyuşmazlık çözüm yönetimlerinin bir şekli olarak Erken Tarafsız Değerlendirme sürecinde (*Early Neutral Evaluation-ENE Scheme*), tarafların uyuşmazlığın erken bir aşamasında anlaşabilmelerine zemin hazırlamak için tarafsız bir değerlendirici (*evaluator*) eliyle, uyuşmazlıktaki iddia ve savunmaların bağlayıcı olmayacak şekilde ama gerçekçi ve objektif bir değerlendirmesinin yapılması amaçlanır⁴⁰. ENE kapsamında, taraflar aralarındaki ticari ilişkiye zarar gelmeden ve uyuşmazlıkları yargılama aşamasına taşınmadan önce, kendilerince belirlenecek üçüncü kişi uzman aracılığıyla iddia ve savunmalarının değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Erken Tarafsız Değerlendirme Anlaşması, uyuşmazlığın tarafları ve üçüncü kişi değerlendirici arasında imzalanan bir anlaşmadır. Bu anlaşma uyarınca, taraflar aksini kararlaştırmadıysa, değerlendirme ücretini eşit bir şekilde peşinen ödemekle yükümlü olacaktır. Ayrıca bu amaçla yapılan ödemelerin hiçbiri, sonrasında yargılama aşamasında zarar olarak talep edilemeyecektir. LMAA'nın yayımladığı örnek değerlendirme anlaşmasına

³⁹ Özellikle FALCA Kuralları'nın bu amaca ulaşmada oldukça başarılı olduğuna ve artık eski rahat günlere geri dönüşün mümkün olmadığına ilişkin olarak bkz. **Sperling**, s.583.

⁴⁰ Bkz. LMAA Resmî Web Sitesi, 5 Ocak 2022 tarihli Haber, <<https://lmaa.london/lmaa-announces-new-early-neutral-evaluation-scheme/>> (s.e.t. 15.04.2022).

göre⁴¹, bu anlaşmaya İngiliz hukuku uygulanacaktır. Bu anlaşmadan kaynaklanan herhangi bir uyuşmazlığın ise LMAA Kuralları çerçevesinde tahkim usulüyle çözümlenmesi gerekir.

LMAA'nın örnek anlaşmasına göre, değerlendircinin atanmasından veya sözleşmenin imzalanmasından sonraki 14 gün içerisinde, her bir tarafın, dayandığı tüm belge ve kanıtlarla birlikte, uyuşmazlığa ilişkin iddia ve savunmalarını gösterir yazılı özetlerini herhangi bir iletişim aracılığıyla değerlendiriye ulaştırması gerekmektedir. Sonrasında bu özetlere cevap vermeye ilişkin bir hak bulunmamakla birlikte değerlendirici görüşünü oluşturmak için gerek duyarsa taraflardan delil veya bilgi talebinde bulunabilir. Ancak hiçbir şart altında duruşma yapılması öngörülemezdir. Kendisine gönderilen bilgi ve belgeler ışığında değerlendirici, uyuşmazlığın esasına ilişkin görüş ve tavsiyelerini, gerekçeleriyle birlikte taraflara iletir. Anlaşmada aksi kararlaştırılmadıysa bu görüş ve tavsiyeler, taraflar açısından bağlayıcı değil, yol gösterici niteliktedir. Aynı uyuşmazlığa ilişkin sonraki yargılamalarda mevzuatın öngördüğü kapsam ve haller dışında, bu görüş ve tavsiyeler ile taraflarca sadece değerlendirme süreci için hazırlanmış bilgi ve belgeler yargılama aşamasında kullanılamayacaktır. Bu aşamada yapılan görüşmeler, taraflarca getirilen bilgi ve belgeler ile değerlendiricinin görüş ve tavsiyeleri tamamen gizlilik ilkesine tabidir.

Değerlendirme anlaşması kapsamında görüş bildiren değerlendirici, aynı uyuşmazlıkta hakem, hâkim, tanık veya danışman olarak görev alamayacağı LMAA'nın yayımladığı örnek anlaşmada açıkça öngörülmüştür. Ancak değerlendiricinin bu uyuşmazlıkta arabulucu olarak belirlenmesine yönelik bir düzenleme mevcut değildir; yine de değerlendirme sürecinin gerekleri göz önüne alınınca, değerlendiricinin arabulucu olarak da görev alamaması kanaatimizce daha uygundur. Diğer taraftan değerlendiricinin bu süreçte değerlendirme anlaşması kapsamında uyuşmazlığa ilişkin herhangi bir fiili, haksız fiili veya ihmali sebebiyle sorumluluğu bulunmamaktadır.

---

⁴¹ Söz konusu anlaşma örneği için bkz. LMAA Resmî Web Sitesi, 5 Ocak 2022 tarihli Haber, < <https://lmaa.london/wp-content/uploads/2022/01/LMAA-Early-Neutral-Evaluation-Agreement.pdf>> s.e.t. 15.04.2022.

Sonuç olarak bir uyuşmazlığın doğmasının ardından ticari ilişkilerini zedelemeyen bu uyuşmazlığı çözüme kavuşturmaları için tarafların ENE (*early neutral evalutaion*) sürecine başvurarak uzman destek almaları mümkündür. Bu sayede uyuşmazlığın tarafsız bir üçüncü kişi eliyle değerlendirilmesi ve bu değerlendiricinin görüş ve tavsiyelerini taraflara iletmesi ile tarafların uyuşmazlıkları hakkında daha gerçekçi bir fikir sahibi olmaları amaçlanmıştır. Söz konusu yöntem, şüphesiz tahkim aşamasına geçilmeden bazı uyuşmazlıkların taraflarca çözümlenmesine katkı sağlaması açısından oldukça faydalı bir düzenlemedir.

B. LMAA KURALLARI

LMAA'nın tahkim kuralları setlerinden birincisi, yüksek miktardaki alacaklar (400.000 Amerikan Dolarının üzerindeki alacaklar) için uygulanan 2021 tarihli LMAA Kuralları (*LMAA Rules*)'dır. LMAA Kuralları 1984 yılında ilk kez yayımlanmış ve 1984, 1987, 1991, 1997, 2002, 2006, 2017 ve 2021 yıllarında revize edilmiştir. 1994 tarihli LMAA Kuralları, hakem heyetinin yetkileri, hakemlerin atanması, masraflar ve konaklama, dosya üzerinden tahkimin uyuşmazlığın çözümlenmesine için önerilen prosedür, ön görüşmeye ilişkin sorunlar ve heyetin tekrar oluşturmasına ilişkin prosedür olmak üzere beş farklı kısmı içermekte idi. 1996 yılında Tahkim Kanunu'nda yapılan kapsamlı değişiklikten sonra kabul edilen 1997 tarihli LMAA Kuralları ise, hakem heyetinin yetkilerine ilişkin ilk kısım, genel kuralların içine alındığı için sadece dört kısımdan oluşmaktaydı. 2021 tarihli LMAA Kuralları ise, birinci kısımda yer alan genel kurallar dışında beş kısımdan oluşmaktadır. Bunlar, tahkim heyetinin ücretinin düzenlendiği Birinci Kısım; tahkim prosedürüne ilişkin düzenleyici kurallar niteliğindeki İkinci Kısım; davanın ve uyuşmazlığın esasına ve usulüne ilişkin anketi içeren Üçüncü Kısım; ispat araçlarına ilişkin Dördüncü Kısım ve hakem heyetinin toplantı veya duruşma yapamaması durumunda yeniden oluşturulmasında izlenecek kuralları düzenleyen Beşinci Kısım'dır.

2021 tarihli LMAA Kuralları'nın 5. maddesi uyarınca, taraflar tahkim sözleşmesinde bu kuralların uyuşmazlıklarına uygulanacağı konusunda anlaşmaya vardı ise veya uyuşmazlık herhangi bir yolla LMAA'ya tam üye olan

hakemlerden birinin önüne geldiyse, tahkim sözleşmesine LMAA Kuralları uygulanır. Ayrıca LMAA Kuralları'nın 6. maddesi uyarınca, taraflar aksini kararlaştırmadıysa, tahkim sözleşmesine uygulanacak hukuk İngiliz hukukudur ve tahkim yeri de İngiltere'dir⁴². Tahkim yargılamasına uygulanacak usule ilişkin taraflar herhangi bir anlaşmaya varmadıysa, hakem veya hakem heyeti, yargılama usulüne kendisi karar vermeye yetkilidir. Ancak usule ilişkin ara sorunlar, aksi kararlaştırılmadıysa, LMAA Kuralları'na göre çözümlenir⁴³.

Uyuşmazlığın doğmasından itibaren ne kadar süre içerisinde tahkime başvurulması gerektiğine ilişkin LMAA'nın hiçbir kuralında hüküm bulunmamaktadır⁴⁴. Sadece 2021 tarihli LMAA Kurallarının 1 Mayıs 2022 tarihinden sonra başlatılan uyuşmazlıklarda uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla aksi taraflarca kararlaştırılmadığı sürece, Tahkim Kanunu'nun 13(1). maddesi uyarınca, İngiliz hukukundaki genel kural olarak sözleşmeden doğan alacaklar için dava açma süresi olan altı yılın uygulanması gerekmektedir.⁴⁵

2021 tarihli LMAA Kuralları'nın 15(a). maddesinde ise taraflarca farklı bir usûl kararlaştırılmadıysa, heyetin takdir ettiği kurallar ve ispat usûlü uygulanacaktır. Kural olarak tahkim usûlü, İkinci Kısım'da (*Second Schedule*) benimsenen kurallardan oluşmaktadır. Buna göre tek hakemden oluşan tahkimde, tek hakemin göreceği uyuşmazlıklar için hakemin atanmasından sonraki yirmisekiz gün içinde; birden fazla hakem tarafından görülecek uyuşmazlıklar içinse, ikinci hakemin atanmasından sonraki yirmisekiz gün içinde tahkim talebinin sunulması gerekir. Tahkime cevap dilekçesi veya varsa karşı dava dilekçesi, tahkim talebinin sunulmasından itibaren yirmisekiz gün içinde sunulmalıdır. Dava dilekçesi ise tahkime cevap dilekçesinden sonraki ondört gün içinde; ancak tahkime cevap dilekçesiyle bir de karşı dava açılmışsa, bu durumda karşı davaya cevap dilekçesi, tahkime cevap dilekçesinin

⁴² Aynı düzenleme, LMAA Küçük Alacaklar Usûlü'nün 19. maddesinde de yer almaktadır.

⁴³ **Ertan**, s.52.

⁴⁴ **Ertan**, s.47.

⁴⁵ Bkz. Limitation Act of 1980, Ch. 58, Part 1, Sec. 5 <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1980/58/section/5>> s.e.t. 10.03.2022; **Ertan**, s.47.

sunulmasından sonraki yirmisekiz gün içinde sunulmalıdır. Karşı davaya cevap dilekçesinden sonra verilecek cevaba cevap dilekçesi ise ondört gün içinde sunulmalıdır.

İkinci Kısım'da yer alan kurallar uyarınca, cevap ve savunma dilekçelerinde, yalnızca, tüm talepleri ve davayı reddederek savunma yapma, kabul edilmeyecektir. Reddedilen her bir iddia için makul sebeplerin gösterilmesi ve varsa bir karşı iddia ortaya konulması şarttır. Giderlerin temini için yapılan başvurular ise cevap dilekçesi sunulana kadar kabul edilmez. Tahkime başvururken tarafların 2021 tarihli LMAA Kuralları, Üçüncü Kısım'da yer alan ve tahkim prosedürüne ilişkin tercihleri içeren bir anketi doldurması gerekir. Her iki tarafın anketi, diğer tarafa tebliğ edilir ve hakem heyeti tarafından yirmi bir gün içinde, tarafların bir tahkim prosedüründe anlaşmaları sağlanır. Buradaki amaç, usûl ekonomisine uygun ve etkin bir tahkim prosedürüne taraflarca karar verilmesini sağlamaktır.

1997 tarihli LMAA Kuralları 13(a). maddesi uyarınca, tarafların üzerinde anlaşmaları veya hakem heyetinin kararı mevcut değilse, İkinci Kısım'da önerilen prosedür olarak dosya üzerinden karar alma usûlü uygulanmaktaydı⁴⁶. Benzer şekilde, 2021 tarihli LMAA Kuralları'na göre de tahkim yargılamasının duruşma yapılarak mı yoksa dosya üzerinden mi görüleceğine, yargılamanın başında karar verilmesi gerekir. Kural olarak tahkim yargılamasının dosya üzerinden yapılması söz konusudur, aksi taraflarca veya hakem heyetince kararlaştırılabilir⁴⁷. Keza kural olarak hakem heyetinin, Tahkim Kanunu'nda belirtilenler dışında da LMAA Kuralları'nın 17. maddesinde gösterilen ve duruşmaya, delillere ve başka birçok konuya ilişkin takdir yetkisi bulunmaktadır. Hakem heyeti takdir ederse, ön duruşma yapmak suretiyle, yargılamanın herhangi bir aşamasında, uyuşmazlığın taraflarca gözden geçirilmesine de karar verebilir.

---

⁴⁶ Bkz. LMAA Terms of 1997, Second Schedule <<http://www.lmaa.org.uk/uploads/documents/LMAAterms1997.PDF>> s.e.t. 09.09.2021.

⁴⁷ LMAA Kuralları'nın 15. maddesinin devamında, tahkim yargılamasının duruşmalı olarak yürütülmesine karar verilmişse, bu takdirde Birinci Kısım'da yer alan kurallar gereği gerekli ücretler ödendikten sonra duruşma tarihi belirlenmelidir.

LMAA Kuralları'nın 23. maddesine göre, hakem heyeti, kural olarak tahkim yargılamasının tamamlanmasından itibaren altı hafta içerisinde gerekçeli kararını vermelidir. Heyet, Tahkim Kanunu'nun 57. maddesinde belirtilen yetkilerinin yanında, LMAA Kuralları'nın 28. maddesi uyarınca, kararı düzeltebilir veya ek bir karar daha verebilir. Buna göre heyet, gerek kendi takdiriyle gerekse de bir tarafın başvurusu üzerine, verdiği bir hükümde yer alan yanlışlık, eksiklik veya hesap hatalarını düzeltebilir. Hakem heyeti ayrıca, taraflardan birinin başvurusu üzerine, hükmün bir kısmını veya daha özellik arz eden bir noktayı açıklayıcı karar da verebilir. Görüldüğü üzere, taraflarca aksi kararlaştırılmazsa, LMAA Kuralları uyarınca hakem heyetinin yetkileri oldukça geniştir.

C. LMAA ORTA ALACAKLAR USULÜ PROSEDÜRÜ

Deniz ticareti tahkiminde, LMAA'nın ikinci set kuralları olan 2021 tarihli LMAA Orta Alacaklar Usulü, tahkim yargılamasının bu kurallara göre yapılacağına taraflarca kararlaştırılması halinde uygulanır. Bu kurallar, dava veya karşı davadaki talep tutarının, 100,000 Doların üzerinde, ancak 400,000 Doların altında olması halinde uygulama alanı bulur. Taleplerden herhangi birinin bu tutarın üzerine çıkması halinde, karşı davanın açıldığı tahkime cevap dilekçesinin sunulmasından itibaren en geç on dört gün içinde, taraflardan biri yazılı olarak bildirimde bulunarak, tahkim yargılamasının LMAA Kuralları'na göre yapılmasını talep edebilir. Bunun üzerine, hakem heyeti bu talebi uygun görürse, tahkime uygulanacak prosedürü değiştirebilir.

Tahkim yargılamasında verilecek dilekçelerin içeriğinin numaralandırılmış olması, taraflar arasındaki sorunu kısa, açık ve anlaşılır bir şekilde ortaya koyması ve ilgili tüm belgeleri içermesi gerekir. Tahkim talebinin verilerek hakemlerin belirlenmesinden sonraki aşamada dilekçeler teatisi başlamaktadır. Hakem heyetinin ikinci üyesinin atanmasının veya tek hakemli yargılamalarda, tek hakemin atanmasının ardından on dört gün içinde dava dilekçesinin (*claim submissions*) sunulması gerekir. Cevap dilekçesi (*defense submissions*) ise, dava dilekçesinin sunulmasından sonraki yirmi sekiz gün içinde, varsa karşı dava açılarak verilir. Sonraki yirmi bir gün içinde ise tahkim yargılamasının davacısı, karşı dava açıldıysa karşı davaya cevaplarını da içeren

bir cevaba cevap dilekçesi (*reply submissions*) verebilir. Sonraki yirmi bir gün içinde ise, asıl davanın davalısı tarafından ikinci cevap dilekçesinin (*reply to defence to counterclaim submissions*) sunulması mümkündür. Bu aşamadan sonra dilekçeler aşamasının sona ermiş olduğu kabul edilir ve taraflar heyet izni olmadan başkaca bir belge veya dilekçe sunmazlar.

LMAA Orta Alacaklar Usûlü'nün 11(a). maddesi uyarınca tahkim yargılaması duruşmalı olarak yürütülmez; ancak istisnai durumlarda duruşma yapılır. Taraflardan herhangi biri, dilekçeler aşamasının tamamlanmasından itibaren yirmi bir gün içinde; hangisi daha sonraki bir tarihte gerçekleşecekse, tanık ifadelerinin alınması ve karşı tarafa tebliğinden itibaren veya heyetin bilirkişi deliline başvurulmasına karar vermesinden veya bilirkişi raporunun diğer tarafa tebliğinden itibaren on dört gün içinde duruşma yapılması için heyete başvurabilir. LMAA Orta Alacaklar Usûlü'nün 11(c)(2) hükmü uyarınca duruşma yapılmasına heyetin karar vermesi halinde ise duruşma, her bir tarafa argümanlarını sunması ve savunma yapması için ikişer saatlik sürenin tanındığı ve son bir saatin de hakem heyetince uygun ve adil görülen şekilde dağıtılacağı toplam beş saat için ve bir iş günü ile sınırlandırılmıştır. Yapılan duruşmadan sonra, zorunluluk olmamakla birlikte, ilk yedi gün içinde öncelikle davalının ve sonraki yedi gün içinde de davacının son bir dilekçe sunma hakları bulunur. Duruşma yapılmaksızın yargılamanın dosya üzerinden görülmesi söz konusu ise, tarafların verebilecekleri son dilekçeler, dava ve cevap dilekçeleridir.

LMAA Orta Alacaklar Usûlü'nün 13. maddesi uyarınca, taraflardan biri, yargılamanın herhangi bir aşamasında, bu prosedürde belirlenen sürelere uymazsa, hakem heyeti gerek diğer tarafın talebi üzerine gerekse kendi takdiriyle, ilgili tarafa en fazla yirmi bir günlük kesin süre verir. İlgili taraf, kendisine verilen bu kesin süreye de uymazsa, hakem heyeti o ana dek sunulan bilgi ve belgelere dayalı olarak kararını vereceğini ilgili tarafa bildirir. Ayrıca LMAA Orta Alacaklar Usûlü'nün 13. maddesi uyarınca, en son dilekçenin verilmesinden sonraki 6 hafta içinde heyetin karar vermesi ve bu kararının duyurulması için hakemlerin ellerinden geleni yapma yükümlülükleri bulunmaktadır. Ayrıca heyetin ek karar vermesi veya kararını düzeltbilmesi konularında LMAA Kuralları'nın 27. ve 28. madde hükümleri burada da uygulama alanı bulacaktır.

D. LMAA KÜÇÜK ALACAKLAR USULÜ PROSEDÜRÜ

1987 yılında LMAA Kuralları ilk kabul edildiğinde, usul ekonomisine uygun olması açısından küçük meblağlı alacaklar için duruşma olmaksızın uygulanabilecek Kısa Form Kuralları (*Short Form Rules*) ve Üçüncü Kısım (*Third Schedule*) şeklinde tahkim kuralları benimsenmişti. Ancak bu iki set kuralın uygulanmadığı tespit edildikten sonra LMAA, P&I kulüpleri ve gemi brokerleri tarafından bu kurallar revize edildi. Günümüzde hala geçerli olan bu sistemde, LMAA tarafından benimsenen üçüncü set kurallar, 2021 tarihli LMAA Küçük Alacaklar Usûlü (*LMAA Small Claims Procedure*)’dür. Bu kurallar, tek başına bağımsız bir kural seti olmamakla birlikte, Küçük Alacaklar Usûlü’nün 9. maddesi uyarınca, LMAA Kuralları’nın ikinci kısmında yer alan dosya üzerinden tahkimin görülmesine ilişkin prosedürün tamamlayıcısı konumundadır⁴⁸. Küçük Alacaklar Usûlü, taraflarca bu prosedür uyarınca tahkimin görülmesinin kararlaştırılması halinde uygulanmaktadır.

Küçük Alacaklar Usûlü’nün 1(a). maddesi uyarınca, bu kurallar, dava veya karşı davadaki taleplerin tek tek 100.000 Amerikan Dolarını geçmemesi halinde uygulanabilir. Taleplerin bu tutarı geçmesi halinde, taraflardan herhangi biri, en geç karşı davanın açıldığı tahkime cevap dilekçesinin sunulmasından sonraki on dört gün içinde LMAA Kuralları veya LMAA Orta Alacaklar Usulü’ne göre tahkimin görülmesi için başvurabilirler. Bu kurallar kapsamında çözülebilecek uyuşmazlıklarda tahkim, sadece *tek hakem* tarafından yürütülür ve hakem ücretlerinin ödenmesi, tahkimin ön koşuludur. Bu kuralların en önemli farklılıklarından biri de Küçük Alacaklar Usûlü’nün 4. maddesinde yer almaktadır. Buna göre, taraflarca küçük alacaklar usûlüne başvuru yapılması, hakem kararını *temyiz etme* *hakkından feragat* anlamına gelmektedir⁴⁹. Ancak, bu kuralın iki istisnası bulunmaktadır. Birincisi, “hakemin kendi yetkisi hakkında verdiği kararın temyize tabi olması” iken ikinci istisnası Tahkim Kanunu’nun 68. maddesinde düzenlenen ağır usule aykırılıkların bulunmasıdır.

⁴⁸ Ayrıca bkz. **Sperling**, s.562.

⁴⁹ Bkz. İlgili ifade “... *By adopting the Small Claims Procedure the parties shall be deemed to have agreed to waive all rights of appeal...*” şeklindedir.

Bu kurallar çerçevesinde işleyecek tahkim prosedürü, 2021 tarihli LMAA Küçük Alacaklar Usûlü'nün 5. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, hakemin atanmasından sonraki on dört gün içerisinde, başvuran taraf, iddialarını destekleyici belgelerle birlikte, 2,500 kelimeyi aşmayan dava dilekçesini (*a letter of claim*) karşı tarafa ve hakeme iletmelidir. Bunun üzerine yirmi sekiz gün içerisinde karşı taraf da iddia ve savunmalarıyla karşı davasını, yine 2,500 kelimeyi aşmayacak şekilde cevap dilekçesinde (*a letter of defense and of counterclaim*) belirtmeli ve dilekçesini, başvuran taraf ile hakeme iletmelidir. Tahkime cevap dilekçesine cevap oluşturacak şekilde bir cevaba cevap dilekçesi (*a letter of reply*) verilmek istenirse, davacının bu dilekçesini 1,000 kelimeyi aşmayacak şekilde yirmi bir gün içerisinde sunması gerekir. Eğer davalı cevap dilekçesinde bir karşı dava açmışsa, ancak bu durumla sınırlı olarak ve hakemin öncesinde onayı alınarak, davacının 2,500 kelimeyi aşmayacak şekilde karşı davaya cevap dilekçesini yine yirmi bir gün içerisinde, delil niteliğinde veya iddiaları destekleyici başka bazı belgeler sunulabilir. Ancak davalı, karşı dava açmamışsa; artık davacının, dilekçesinde herhangi bir belge sunma hakkı söz konusu değildir⁵⁰.

Davacının cevaba cevap dilekçesine (*a letter of reply*) istinaden, ikinci cevap dilekçesi vermek isteyen davalı ise, on dört gün içinde 1,000 kelimeyi aşmayacak şekilde ve karşı davaya ilişkin asıl davanın davacısının iddialarına ilişkin ikinci cevap dilekçesi (*a letter of reply to defence to any counterclaim*) sunabilir. Tahkim sürecinde, 2021 tarihli LMAA Küçük Alacaklar Usûlü 5(k). maddesi uyarınca olağanüstü koşullarda hakemin karar vermesi hali dışında, duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden karar verilir. Hakemin duruşma yapılmasına karar vermesi halinde ise duruşma, beş saat için ve bir iş günü ile sınırlandırılmıştır.

Tahkim kuralları ile getirilen dava ve cevap dilekçelerindeki kelime sınırlamalarının, tarafın hukuki dinlenilme hakkının ihlali sonucu

---

⁵⁰ Ayrıca bkz. <<https://lmaa.london/wp-content/uploads/2021/04/Guidelines-on-Procedure-under-the-LMAA-Small-Claims-Procedure-2021.pdf>> s.e.t. 15.04.2022. Ayrıca Küçük Alacaklar Usûlü'ne ilişkin açıklayıcı not için bkz. <<https://lmaa.london/wp-content/uploads/2021/05/COMMENTARY-ON-THE-LMAA-SMALL-CLAIMS-PROCEDURE.pdf>> s.e.t. 15.04.2022.

doğurabileceği değerlendirilmelidir. Nitekim, tarafın somut uyuşmazlık özelinde ifade etmek istedikleri hususu kelime sınırı dolayısıyla belirtememesi, açıklama ve ispat hakkını içeren hukuki dinlenilme hakkının ihlali teşkil edebilir. Bu ise daha sonra hakem kararının iptali gerekçesi veya tanıma/tenfiz engeli teşkil eder.

Tahkim yargılamasının sonunda, dosya üzerinden görülen davalar için tüm belgelerin hakeme sunulmasından; duruşmanın yapıldığı davalar için, duruşmaların bitiminden itibaren bir ay içinde hakemin karara varmak için her türlü çabayı göstermesi gerekir. Görüldüğü üzere LMAA Orta Alacaklar Usûlü'nün 13. maddesindeki düzenlemeye paralel olarak, LMAA Küçük Alacaklar Usûlü'nün 7. maddesi bu noktada nihai kararın bir ay içinde verilmesini zorunlu tutmamakta; ancak bu yönde hakemin her türlü çabayı göstermesini aramaktadır. Ancak hakemin, kararını bir ay içinde vermemesi halinde, ne gibi yaptırımların veya çözüm mekanizmalarının bulunduğu bu prosedür açısından da belirsizdir.

E. FALCA KURALLARI

LMAA tarafından benimsenen diğer set kurallar ise 1997'de ilk kez düzenlenen FALCA Kuralları (*Fast and Low Cost Arbitration Rules*)'dir. Toplamda yirmi iki kuraldan oluşan FALCA Kuralları, ayrı set kurallar olarak, LMAA Kuralları'ndan tamamen bağımsız olarak uygulanır. Bu kurallar, taraflar arasında imzalanan sözleşmede açıkça FALCA Kurallarının uygulanacağını öngörülmesi halinde uygulanacaktır. Bu halde ayrıca uyuşmazlık miktarının sözleşmede kararlaştırılması mümkün olmakta ve bu rakam üzerinden FALCA Kuralları'nda öngörülen usul uygulanmaktadır. Ancak sözleşmede herhangi bir uyuşmazlık miktarının öngörülmemesi halinde, LMAA Küçük Alacaklar Usulü'nü aşan şekilde 50.000 Amerikan Doları ile en fazla 250.000 Amerikan Doları arasında kalan talepler için FALCA Kuralları uygulanır⁵¹. Ayrıca tahkim sürecinde, herhangi bir sebeple uyuşmazlık konusu şeyin değerinin veya

---

⁵¹ **Hızır**, s. 35; söz konusu üst limit, FALCA Kuralları'nın 22. Kuralı uyarınca, FALCA Tahkimi Hükümü'nde (*The LMAA FALCA Arbitration Clause*) not şeklinde yer almaktadır. Bkz. <<https://lmaa.london/falca-clause/>> s.e.t. 04.04.2022.

alacağın miktarının 250.000 Amerikan Dolarının üzerine çıkması söz konusu ise, FALCA Kurallarının uygulanmaya devam edilip edilmeyeceğine, taraflar karar vereceklerdir⁵².

FALCA Kuralları çerçevesinde yürütülen tahkim yargılamasında uyulması gereken prosedür, Küçük Alacaklar Usûlüne benzemektedir. FALCA Kuralları'ndan 17. Kural çerçevesinde, olağanüstü koşullarda hakem duruşma yapılmasına karar verebilirken, kural olarak tahkim sürecinde dosya üzerinden karar verilmektedir. Ancak hakemin duruşma yapılmasına karar vermesi halinde bu duruşma için Küçük Alacaklar Usûlünde olduğu gibi herhangi bir süre sınırı bulunmamaktadır. Benzer şekilde FALCA Kuralları'na göre tarafların on dört gün içinde uyuşmazlığı görecektek tek hakemin kim olacağına karar vermesi gerekir. Aksi halde LMAA Başkanı veya kendisinin tayin edeceği biri, taraflardan herhangi birinin yazılı başvurusu üzerine on dört gün içinde bir hakem atar. Hakemin atanmasını takip eden iki hafta içinde, davacı tarafın tahkim talebini iletmesi gerekir. Sonraki dört hafta içinde de davalı taraf iddia ve savunmalarıyla varsa karşı davasını gösterir bir tahkime cevap dilekçesi sunmak zorundadır. Bunu müteakip dört hafta içinde de davacı tarafın, dava dilekçesini ve varsa karşı davaya cevap dilekçesini sunması gerekir. Dilekçe aşamasının tamamlanmasından sonra ise taraflar ellerindeki belgeleri, dört hafta içinde birbirlerine sunarlar. Sonraki iki hafta içinde ise kendilerinde olmayan başka belgelerin edinilmesi için de hakemden talepte bulunabilirler ve bu halde kendisinden belge istenilen kimse de yedi gün içerisinde bu belgeyi sunar ya da sunmama nedenini belirtir. Belgenin edinilmesini isteyen taraf, ilgili kimsenin belgeleri sunmamasının ardından, hakeme ve diğer tarafa üç gün içinde itirazlarını bildirebilir. Hakemin ise bu durumda bir karar vermesi gerekir. Uyuşmazlıkla ilgili belgelerin dava dosyasına eklenmesine ilişkin geçen toplam altı haftadan sonraki dört hafta içinde taraflar ellerinde kalan başka ilgili belgeleri de sunabilirler. Sonuç olarak da hakem, atanmasından itibaren 7 ay içinde; karşı dava söz konusu ise 8 ay içinde son kararını vermek zorundadır.

---

⁵² Bkz. FALCA Rules, Rule 22, <<https://lmaa.london/wp-content/uploads/2020/08/Commentary-on-the-LMAA-FALCA-Rules.pdf>> s.e.t. 15.04.2022.

IV. LMAA TAHKİMİ KAPSAMINDA HAKEM HEYETİNİN TEŞKİLİ

A. HAKEMLERİN ATANMASI

1. Genel Olarak

Ad hoc tahkimde, genel anlamda taraflarca sözleşmede hakemlerin seçim usulleri, sayısı gibi konular karara bağlanmamışsa, tahkim yeri hukukunun (*lex arbitri*) yedek kuralları devreye girer⁵³. İngiliz hukukunun uygulandığı tahkim sürecinde, ICC tahkiminden farklı olarak İngiliz Tahkim Kanunu'nun 15. maddesi uyarınca, taraflar hakem sayısını belirlemede serbesttir, ancak bu belirleme yapılmamışsa, tahkime konu uyuşmazlık, kural olarak tek hakemle (*sole arbitrator*) görülür. Örneğin tarafların sözleşmede yalnızca uyuşmazlıklarının Londra'da tahkim yolu (*arbitration in London*) ile çözüleceğini kararlaştırmış olmaları halinde, Tahkim Kanunu'nun 15. maddesi uyarınca uyuşmazlık tek hakem tarafından görülür. Aynı hüküm uyarınca tahkim sözleşmesinde iki veya çift rakamlı hakem seçileceği kararlaştırılmışsa, bu durumda tahkim sözleşmesi, başkan olacak üçüncü bir hakemin atanacağı şeklinde yorumlanır⁵⁴.

Taraflar hakem veya hakemlerin seçim usulüne serbestçe karar verebilirler, ancak eğer bu yönde bir anlaşma olmazsa, Tahkim Kanunu'nun 16(2). maddesine göre, tek hakemli yargılamalarda, tahkime ilişkin yazılı başvurudan sonraki yirmi sekiz gün içinde, her iki tarafın katılımıyla bir hakem seçilir. Aynı maddenin devamındaki hükümler uyarınca eğer heyet, iki hakemden oluşacaksa, tahkime ilişkin yazılı başvurudan sonraki on dört gün içinde her iki taraf da kendi hakemini seçer. Eğer heyet üç kişiden oluşacaksa, tahkime ilişkin yazılı başvurudan sonraki on dört gün içinde her iki taraf da kendi hakemini seçer ve bu iki hakem de ya başkan ya da üst hakem atar.

⁵³ *Ad hoc* tahkimin söz konusu olduğu hallerde başvurulacak bir yedek hukuk kuralının bulunmadığı yönünde bkz. **Doğan, Vahit** (2020), Milletlerarası Ticaret Hukuku, Ankara, Savaş, s.1151. Tahkim yerinin Türkiye olduğu uyuşmazlıklarda, yabancılık unsuru içermeyen uyuşmazlıklarda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 415 ve 416'ncı maddesi uyarınca; yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklarda ise Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 7'nci maddesi uyarınca hakemlerin sayısı belirlenerek seçim/belirleme gerçekleştirilecektir.

⁵⁴ İngiliz Tahkim Kanunu m. 15(2).

Buna karşılık, tahkim sözleşmesinde, ‘Londra’da olağan tahkim (*arbitration in London in the usual way*)’ veya ‘Londra’da geleneksel şekilde yürütülen tahkim (*arbitration in London in the customary manner*)’ ifadeleri kullanılmışsa, hakemlerin sayısı ve seçimi bakımından Tahkim Kanunu’nun kapsamı dışına çıktığı kabul edilmektedir⁵⁵. Bu durumda Londra’da görülen tahkimlerde en çok tercih edilen veya geleneksel olarak uygulanan yol, her iki tarafın birer hakem seçmesi ve bu iki hakemin davayı görmesi, gerekirse bu iki hakemin de bir üst hakem seçmesidir⁵⁶.

2. LMAA Kuralları ve LMAA Orta Alacaklar Usûlü Prosedürü

2021 tarihli LMAA Kuralları’nın 8. maddesi ve 2021 tarihli LMAA Orta Alacaklar Usûlü’nün 2 vd. maddeleri uyarınca taraflar hakem sayısını aralarında kararlaştırabilir; ancak böyle bir anlaşmanın yokluğunda kural olarak uyuşmazlık üç hakemden oluşan heyet önünde görülür. Her bir taraf, yazılı tahkim talebinden sonraki on dört gün içinde kendi hakemini seçer. Taraflarca seçilen iki hakem, tahkime ilişkin herhangi bir sorun hakkında anlaşamazlarsa, duruşmadan önce veya gecikmeksizin kendi aralarında üçüncü bir hakemi başkan olarak atayabilir. Bu durumda heyet başkanının atanmasına ilişkin bir hakemin diğerine yapmış olduğu çağrıdan sonraki on dört gün içinde hakemler, başkanı atayamazlarsa, LMAA Başkanı hakemlerden birinin başvurusu üzerine üçüncü hakemi atar. Ancak LMAA Kuralları’nın 8(iv). maddesi ve LMAA Orta Alacaklar Usûlü’nün 3(d). maddesi uyarınca, üçüncü hakemin atanmasından önce veya bu pozisyonun herhangi bir sebeple boşalmasından sonra, taraflarca atanan iki hakem, uyuşmazlığı görme ve karar verme yetkisini haizdir. Heyet oluştuktan sonra, kararlar oybirliği veya oy çokluğu ile alınmaktadır.

LMAA Kuralları’nın 9. maddesi ve LMAA Orta Alacaklar Usûlü’nün 4. maddesi uyarınca heyet, iki hakem ve bir üst hakemden (*umpire*) oluşacaksa, taraflardan her biri yazılı tahkim başvurusundan sonraki on dört gün içerisinde kendi hakemlerini seçer. Taraflarca seçilen iki hakem, herhangi bir aşamada üst hakemi atama noktasında takdir hakkına sahiptir. Ancak öncelikle taraflarca

⁵⁵ Ertan, s.40.

⁵⁶ Laertis Shipping Corporation v Exportadora Espanola De Cementos Portland S. A. [1982] 1 Lloyd’s Rep. 613 (Q.B.D.).

seçilen hakemler, tahkime ilişkin herhangi bir konuda aralarında anlaşamazlarsa en geç, yapılması gerekiyorsa duruşmadan önce veya gecikmeksizin üst hakem atamak zorundadır. İkinci olarak ise, üst hakem atanmasına ilişkin bir hakemin yaptığı çağrıya, diğer hakemin on dört gün içinde cevap vermemesi halinde LMAA Başkanı, herhangi bir hakemin başvurusu üzerine üst hakemi atar. Üst hakemin atandığı durumlarda, üst hakem, diğer hakemler gibi duruşmalara katılır, dosyadaki tüm bilgi ve belgeleri edinebilir ve hakem heyetinin toplantılarına katılabilir. LMAA Orta Alacaklar Usûlü'nden farklı olarak, LMAA Kuralları'nın 9(d). maddesi uyarınca üst hakem, diğer iki hakemin anlaşması halinde, heyet toplantılarına başkanlık edebilir. LMAA Kuralları'nın 9(e). maddesi ve LMAA Orta Alacaklar Usûlü'nün 4(e). maddesi uyarınca, taraflarca seçilen hakemler, tahkime ilişkin herhangi bir konuda aralarında anlaşamazlarsa uyuşmazlığı üst hakeme devreder ve üst hakem uyuşmazlığa ilişkin tek başına karar verme yetkisini haiz olur⁵⁷. Halihazırda üst hakemin atandığı durumlar, çoğunlukla taraflarca seçilen hakemlerin herhangi bir konuda anlaşamamaları halleri olduğu için, üst hakemin atandığı durumlarda kural olarak uyuşmazlık hakkında karar verme yetkisinin üst hakemde olduğu söylenebilir. Bu üst hakem uygulaması, tamamıyla LMAA uygulamasına özgü olup başka hukuk sistemlerinde bulunmamaktadır⁵⁸.

LMAA Kuralları'nın 11. maddesi ve LMAA Orta Alacaklar Usûlü'nün 5. maddesine göre, hakem heyeti, tek bir hakemden oluşacaksa, bir tarafın hakem atanması için diğer tarafa bildirimde bulunmasından sonraki on dört gün içinde hala bir hakem atanmadıysa, taraflardan birinin yazılı başvurusu üzerine LMAA Başkanı tarafından, uyuşmazlığın konusuna göre uygun görülen bir kişi hakem olarak atanabilir.

Kurumsal tahkimde öngörülen acil durum hakemi (*emergency arbitrator*) atama prosedürü⁵⁹, LMAA tahkiminde bulunmamaktadır. Acil

⁵⁷ **Koyuncu**, s.473. Ayrıca bkz. UK Arbitration Act of 1996, Ch. 23, Part 1, Sec. 16(6); Fletamentos Maritimos S. A. V. Effjohn Int. B. V. [1995] 1 Lloyd's Rep. 311 (Q.B.D.).

⁵⁸ **Kwok**, s.85.

⁵⁹ Hakem mahkemesi nihai kararını vermeden önce, taraflar belirli menfaatlerini korumak amacıyla geçici hukuki koruma tedbiri (*interim measures of protection*) almak isteyebilirler.

durum hakemi atamak için gereken prosedürlerin oldukça uzun olması, hızlı bir şekilde başlayan ve o şekilde ilerlemesi hedeflenen LMAA *ad hoc* tahkiminin doğasına uygun düşmemektedir. Nitekim acil durum hakemi atanması, usûli zayıflık olarak görüldüğü için, LMAA tahkimi, Tahkim Kanunu'nda öngörüldüğü üzere, tarafların mahkemeye başvurarak ara karar alabilmeleri gibi bir çözüm sunmaktadır⁶⁰. Ayrıca acil durum hakeminin vermiş olduğu kararın New York Sözleşmesi uyarınca tenfizi hususunda bazı şüpheler bulunmakla birlikte, Tahkim Kanunu'nun 44(5). maddesi uyarınca, tahkim kurumunun, taraflardan birinin acil durum hakemi atanması talebini

Söz konusu kararların verilmesi, önceleri yalnızca devlet yargısına özgü bir yetki olarak görüldüğünden tahkim sürecinde bu taleplerin karşılanması söz konusu olmamaktaydı, **Savola, Mika** (2016) "Interim Measures and Emergency Arbitration Proceedings", Croatian Arbitration Yearbook, C: 26, s.73; **Lemenez, Guillaume/ Quigley, Paul** (2008) "Emergency Arbitrator: The ICRD's Procedure in Action", Dispute Resolution Journal, C: 63, S: 3, s.62. Ancak hakemlere uzmanlıkları için başvurma, yabancı devlet mahkemesine ilişkin prosedürel bilgi eksikliği, gizliliğin korunması gibi gerekçelerle taraf, devlet mahkemelerine gitmek istemeyeceğinden, günümüzde birçok devlet çeşitli yöntemlerle tahkimde geçici koruma tedbirine yönelik kararlarının verilmesini mümkün kılmışlardır, **Savola**, s.74. İlk olarak ABD'nin Uluslararası Uyuşmazlık Çözüm Merkezi (International Center for Dispute Resolution) tarafından 2006 yılında kendi tahkim kurallarına (ICDR Rule 37) yapılan bir ekleme ile acil durum hakemliği kurumu düzenlenmiştir. Bu halde hakem mahkemesi teşkil edene kadar, ihtiyati tedbir kararı almak isteyen taraf, durumun aciliyetini kanıtlamak suretiyle bir tahkim merkezine başvurup geçici hukuki koruma tedbiri için kendisine acil durum hakemi atanmasını isteyebilir, **Lemenez/Quigley**, s.64; **Savola**, s.90. Bu şekilde ilgili tahkim merkezi tarafından atanan acil durum hakemi, hızlı bir şekilde tedbir kararı verebilir. Söz konusu karar, ara karar (*order*) şeklinde verilebileceği gibi nihai karar (*award*) şeklinde de kurulabilir, **Lemenez/Quigley**, s.67; **Kılınç**, s.269. Ancak ICC Rule 29(2) uyarınca bu karar yalnızca ara karar şeklinde verilebilmektedir.

⁶⁰ Kurumsal tahkimlerde var olan acil durum hakemliği prosedürünün, zayıflık olarak görüldüğüne ve bu sebeple LMAA tahkiminde yer almadığına yönelik olarak bkz. **Gaunt**, s.10. Yazar ayrıca İngiliz mahkemelerinin de bu noktada tahkimi fazlasıyla destekleyerek ara kararların 2 haftadan fazla olmayan bir sürede çıktığını ve mahkeme kararlarının üçüncü kişiler üzerinde de bağlayıcı olduğunu belirtmektedir, **Gaunt**, s.11-12. Doktrindeki baskın görüş uyarınca acil durum hakeminin hakem sıfatı tartışmaya açık olduğundan tenfizinin mümkün olmadığına ilişkin bkz. **Savola**, s.85; ancak tenfize ilişkin değerlendirmeyi somut olay bazında tenfiz ülkesinin yapacağına ilişkin bkz. **Kılınç, Ahmet** (2021) "Acil Durum Hakem Kararının Hukuki Niteliği ve İcra Edilebilirliği" GSI Articleletter, S: 24, s.270.

reddetmesi, ilgili tarafın dondurma kararı (*freezing order*) almak için mahkemeye başvurusunu da engellemektedir⁶¹.

3. LMAA Küçük Alacaklar Usûlü Prosedürü

LMAA Küçük Alacaklar Usûlü kuralları çerçevesinde tahkim prosedürü oldukça katı, ama küçük alacaklar için makul bir çizelgeyi takip eder.⁶² Taraflar tek hakemin kim olacağı konusunda uyuşmazlığın doğduğu tarihten itibaren on dört gün içinde anlaşmışlarsa ve söz konusu hakem de uyuşmazlığı görmeyi kabul etmişse, sonraki on dört gün içinde tahkim talebi diğer tarafa ve hakeme iletilir. Bu aşamada tahkim talebiyle birlikte başvuran tarafın, LMAA Küçük Alacaklar Usûlü'nün 3(b). maddesinde gösterilen hakem ücretini de havale etmesi gerekir. Ancak taraflar hakemin kim olacağı konusunda henüz bir anlaşmaya varamamışlarsa karşı taraf, başvuran tarafa hakemin belirlenmesi sürecine katılmak istediğine dair bir bildirimde bulunabilir.

Uyuşmazlığın doğduğu tarihten itibaren on dört gün içerisinde, taraflar hakemin kim olacağı konusunda anlaşamamışlarsa, herhangi bir taraf, LMAA Küçük Alacaklar Usûlü Kurallarının 2(b). maddesi uyarınca yazılı olarak başvurarak LMAA Başkanı tarafından tek hakemin atanmasını, herhangi bir hakem adayı göstermeden talep edebilir. Bu başvuruya, ilgili tarafın, tek hakemin Küçük Alacaklar Usûlü'nün 3(b). maddesinde öngörülen ücretini ve KDV'si ile birlikte LMAA'nın idari ücretini eklemesi de gerekmektedir. LMAA Başkanı da söz konusu atama işlemi, uygun gördüğü şekilde yapar ve taraflara haber verir. *Ad hoc* tahkimin söz konusu olduğu LMAA deniz ticareti tahkiminde, idari işleri yürütmekle görevli olmayan LMAA, kendisine başvuru her işlem için buradaki gibi ayrı ayrı ücret tahsil etmektedir.

B. YETKİ İTİRAZLARI

Tahkim yargılaması ve hakem heyetinin yargılama yetkisinin temel dayanağı, tahkim sözleşmesidir. Buna göre, tarafların tahkim sözleşmesinde

⁶¹ **Gaunt**, s.11; UK Arbitration Act of 1996, Ch. 23, Sec. 44(5), <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/part/I/crossheading/powers-of-court-in-relation-to-arbitral-proceedings>> s.e.t. 11.04.2022.

⁶² **Sperling**, s.597.

hangi ifadeleri kullandıkları hakem heyetinin yetkisinin kapsamının belirlenmesinde oldukça büyük önem taşır⁶³. Tarafların iradesine dayalı olarak varlık kazanan tahkim yargılaması ve hakem heyetinin yetkisinin, bu kapsamda taraflarca itiraza uğraması da mümkündür.

Tahkim usulüne uygulanacak hukuku belirlemek konusunda serbest olan tarafların (HMK m. 424, MTK m. 8/A), hakemlerin yetkisine ilişkin itirazın da hangi sürede gerçekleştirileceğini aralarındaki sözleşmede düzenleyebilmesi mümkündür⁶⁴. Ancak bu yönde bir belirleme yapılmadıysa (ki yaygın olarak tarafların hakemlerin yetkisine ilişkin itirazı doğrudan düzenlememesi, ancak bir tahkim kurumuna veya tahkim kurallarına atıfla belirleme yapılması söz konusudur), kural olarak Tahkim Kanunu'nun 31. maddesi uyarınca tarafın, tahkim sürecinde uyuşmazlığın esasına ilişkin vermesi gerekli ilk dilekçesinde bu itirazını ileri sürmesi gerekmektedir. Bu durumda, davalının en geç tahkime cevap dilekçesinde hakem heyetinin yetkisine itirazını ileri sürmesi gerekir⁶⁵. Aksi halde, Tahkim Kanunu'nun 73. maddesi uyarınca gerek heyet gerekse de mahkeme önünde bu itirazı öne sürme hakkından feragat ettiği varsayılmaktadır. Bu durumun tek istisnası, yetki itirazına yol açan sebepleri tarafın, bilmemesi veya makul özeni göstermiş olsaydı da bilebilecek durumda olmaması halidir⁶⁶. Bu durumda ilgili taraf,

⁶³ Taraflar, tahkim sözleşmesinin uygulanacağı uyuşmazlıkları, ya 'bu sözleşmede gösterilen konulardan doğan uyuşmazlıklar' ya 'bu sözleşme ile ilgili doğacak tüm uyuşmazlıklar' ya da ' taraflar arasındaki bu ilişkiden doğacak tüm uyuşmazlıklar' olarak ifade edebilirler, bkz. **Sperling**, s.564.

⁶⁴ Nitekim kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarında da bu süreye ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır, **Doğan**, s.1157.

⁶⁵ Türk hukukunda da yetki itirazının en geç cevap dilekçesinde öne sürülmesi gerektiği kabul edilmektedir (HMK m. 422; MTK m. 7/H). Ancak uygulamada, tarafların hakemlerin atanması aşamasında yetki itirazlarını öne sürdükleri görülmektedir, **Ertan**, s.91. Bu uygulama, tahkim sürecinin başlatılmaması gerektiğini düşünen tarafın zamandan tasarruf etmek için mümkün olan en kısa sürede itirazlarını sunması mantıklı olduğu için oldukça yerindedir. Ancak hakem atanmasının, yetki itirazı ileri sürülmesine engel teşkil etmeyeceğini açıkça düzenleyen İngiliz Tahkim Kanunu'nun 31(1). maddesinin ikinci cümlesinde yer alan kural, usul ekonomisine uygun bir düzenleme olmadığı da ileri sürülebilir.

⁶⁶ Türk Hukuku açısından da, tahkim sözleşmesinin varlığına itiraz etmeksizin esas ilişkin savunmalarını ileri sürdükten veya tahkim yargılaması sonuçlanarak kendisi aleyhine karar

istisnanın gerçekleştiğini kanıtlamak suretiyle, hakem kararının temyizi yoluyla yetki itirazını gerçekleştirebilir.

Taraflarca bir kararlaştırma yapılmadıysa, Tahkim Kanunu'nun 30. maddesi uyarınca, hakem heyetinin kendi yetkisine ilişkin karar verme yetkisi bulunmakla beraber, verdiği bu kararın temyiz edilmesi imkânı da mevcuttur⁶⁷. Öncelikle, Tahkim Kanunu'nun 32. maddesine göre, taraflardan herhangi birinin, tahkim yargılamasının devam ettiği sırada hakem heyetinin yetkisine ilişkin mahkemeye başvurma imkânı mevcuttur ve bu durumda, her iki tarafın yazılı rızası veya hakem heyetinin izni ile mahkemenin uygun görmesi⁶⁸ gerekmektedir. Aksi taraflarca kararlaştırılmadıysa, hakem heyeti, bu esnada davayı görmeye devam edebilir (m. 32/IV). Bunun ötesinde, ilgili hükümdeki şartların sağlanıp sağlanmadığına ilişkin ilk derece mahkemesinin vereceği karar kesindir; yani karar, bu mahkeme izin (*leave to appeal*) vermediği sürece temyiz edilemez. Dolayısıyla ilk derece mahkemesinin, hakem heyetinin yetkisine ilişkin kendi vereceği kararın temyiz edilmesine izin vermesi gerekir. Söz konusu bu izin ise ancak sorunun, genel olarak önemli hukuki bir mesele olması veya başka özel bir sebepten dolayı Temyiz Mahkemesinin üzerinde karar vermesi gereken bir husus olması halinde verilmektedir⁶⁹.

Hakem heyetinin kendi yetkisi hakkında karar verebilme kuralını yakından incelediğimizde, bu kuralın, LMAA Kuralları'nın en eski versiyonunda olmadığını görmekteyiz. 1994 tarihli LMAA Kuralları'nda tahkim heyetinin, söz konusu işlem veya sözleşmeyle ilgili veya bunlardan

---

verildikten sonra, davalının tahkim sözleşmesinin mevcut bulunmadığına ilişkin itirazının dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edeceği kabul edilmelidir.

⁶⁷ Nitekim Türk hukukunda hakem kararına ilişkin açılacak iptal davasında yetki itirazı da ele alınacaktır, **Doğan**, s. 1157-1158. Bu nedenle, hakemlerin kendi yetkisi hakkında karar verme yetkisini anlatan *Comptence-competence* prensibinin, mutlak değil, sınırlı bir ilke olduğu, son söz hakkının hala devlet mahkemelerinde olduğu ifade edilmelidir.

⁶⁸ Tahkim Kanunu'nun 32'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre mahkeme, itiraz hakkında bu aşamada karar verilmesi masraflardan ciddi bir tasarruf sağlayacaksa, başvuru süresinde yapılmışsa ve neden mahkeme kararına ihtiyaç duyulduğu izah edilmişse, hakem heyetinin yetkili olduğuna ilişkin karara karşı başvuruyu uygun görecektir.

⁶⁹ Ancak mahkemenin, temyize izin vermeye ilişkin (*leave to appeal*) olumsuz kararı da eğer adalete aykırı ise temyiz edilebilir, ayrıntılı bilgi için bkz. CGU International Insurance plc and Ors v. Astrazeneca Insurance Co. Ltd. [2007] 1 Lloyd's Rep. 142 (C.A.).

doğan tüm uyuşmazlıklarda yetkili olduğu belirtilmekteydi⁷⁰. Ancak o dönemde hakem heyetinin kendisinin yetkili olup olmadığına karar vermeye yetkisinin olmadığı, herhangi bir yetki itirazının yapılması durumunda devlet mahkemelerinin bu hususu çözeceği kabul edilmekteydi⁷¹. 1997 tarihli LMAA Kuralları'nın 10. maddesinde, hakem heyetinin yetkisi, işlem veya sözleşmeyle ilgili veya bunlardan doğan tüm uyuşmazlıklar için benzer şekilde kabul edildi. Bir önceki düzenlemeden farklı olarak burada, hakem heyetinin kendi yetkisi hakkında karar vermeye de yetkili olduğu, yani *kompetenz-kompetenz* kuralı kabul edilmişti. Bunun da ötesinde, ara sorun niteliğindeki bazı hususlar için mahkemeye gidip karar almak ile tahkimin geciktirilmesi engellenmek istendiği için, 1997 tarihli LMAA Kuralları'nın 10. maddesinde, tarafların yetki itirazının dışındaki başka uyuşmazlık noktaları için de hakem heyetine başvurulması gerektiğini öngörmüştü⁷². 2021 tarihli LMAA Kuralları'nın 13. maddesinde, 2017 tarihli LMAA Kuralları'nın 12. maddesi düzenlemesi ile aynı şekilde, tahkimde hakem heyetinin kendi yetkisi hakkında karar vermesi kuralı kabul edilmiş; tahkim yargılaması bir kere başladıktan sonra ve heyet kararını verene kadar taraflara da ilgili işlemle ilgili veya bu kapsamda doğan tüm diğer uyuşmazlık konuları için de heyete başvurma hakkı tanınmıştır.

Küçük Alacaklar Usûlü'nün 4. maddesinde açıkça, tahkim yargılamasına bu usulün uygulanmasının kararlaştırılması halinde, tarafların her türlü temyiz haklarından feragat ettiğinin kabul edilmiş sayılacağı açıkça düzenlemiştir. Ancak kural koyucu bu noktada herhangi bir şüpheye mahal vermemek adına, maddenin ikinci cümlesinde, bu kuralın, hakemin kendi yetkisine ilişkin vereceği kararlara uygulanmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla Küçük Alacaklar Usûlü'nün uygulandığı tahkim yargılamasında, hakemin yetkisi hakkında

⁷⁰ 1994 tarihli LMAA Kuralları, Kısım 1(A)(1), (“...all disputes arising under or in connection with the transaction...”). Aynı ifade, 2017 tarihli LMAA Kuralları'nın 12. maddesinde de kullanılmıştır. Ayrıca bkz. **Sperling**, s.564.

⁷¹ 1994 tarihli LMAA Kuralları, 4(b) maddesi; **Sperling**, s.565.

⁷² 1997 tarihli LMAA Kurallarının ‘yetki’ başlıklı 10. maddesinde, hakem heyetinin, tahkim sürecinin başlamasından sonra ortaya çıkacak tüm meseleler hakkında da yetkili olduğu açıkça kabul edilmiştir (“...to refer to the tribunal for determination any further dispute(s) arising subsequent to the commencement of the arbitral proceedings.”), <<http://www.lmaa.org.uk/uploads/documents/LMAAterms1997.PDF>> s.e.t. 09.09.2021.

verdiği karara karşı itiraz edilmesi mümkündür. Ancak bu hususta ne tür hükümlerin uygulanacağı konusunda Küçük Alacaklar Usûlü sessiz kalsa da bu kuralların tamamlayıcı kurallar olduğu düşünüldüğünde, yetki itirazlarının LMAA Kuralları uyarınca yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

FALCA Kuralları'nın 6. maddesinde ise sözleşmenin varlığı ve geçerliliğine ilişkin sorunlar hakkında hakem heyetinin karar verme yetkisi kabul edilirken ayrıca hakem heyetinin yetkisine ilişkin *kompetenz-kompetenz* kuralının da kabul edildiği görülmektedir. Dolayısıyla ara sorunlar için de hakem heyetinin yetkili olduğu kabul edilmektedir⁷³ ve 1996 tarihli Tahkim Kanunu açısından da geçerli olarak, taraflar temyiz haklarından feragat etmişse, hakemlerin verdiği bu kararlar kesin ve bağlayıcıdır.

V. LMAA TAHKİMİ KAPSAMINDA VERİLEN HAKEM KARARLARINA KARŞI KANUN YOLLARI

İngiliz hukukunda, 1979 yılına kadar, hakemlerin kararlarını gerekçesiz ve oldukça kısa bir şekilde yazdıkları ifade edilmektedir⁷⁴. Bunun en önemli sebebi, 1979 yılında İngiliz Tahkim Kanunu'nda yapılan değişikliğe kadar tahkim üzerinde uygulanan yargı denetimiydi. Hakem kararları üzerinde gerçekleşen iki tür yargı denetimi sebebiyle, İngiliz hukukunun, hakem kararlarına karışma noktasında eşsiz olduğu yorumu bile yapılmıştır⁷⁵. 1922 yılında verilen bir mahkeme kararı⁷⁶ sonucunda, 18. yüzyılda başlayan uygulamaya göre aleyhine verilen bir hakem kararını iptal ettirmek isteyen taraf, mahkemeye başvurma imkanına sahipti⁷⁷. Hâkim, hukuka veya vakıalara ilişkin hata yapıldığı kanaatine varırsa, *common law*'dan kaynaklanan yetkisi

⁷³ Sperling, s.567.

⁷⁴ Shenton, David W./ Toland, Gordon K. (1980) "London as a Venue for International Arbitration: The Arbitration Act 1979", Law and Policy in International Business, C: 12, S: 3, s.645.

⁷⁵ Shenton/Toland, s.644.

⁷⁶ Bkz. Czarnikow v. Roth, Schmidt & Co. [1922] A.C. 2 (K. B.), Hakim Scruttan, aksi açıkça belirtilmedikçe, hakemlerin İngiliz hukukunu uygulamak zorunda olduklarına hükmetmiştir, s.488, <<http://www.uniset.ca/other/cs3/19222KB478.html>> s.e.t. 11.09.2021.

⁷⁷ Shenton/Toland, s.646.

çerçevesinde, hakem kararını iptal edebilirdi. Hakem kararını iptal etmenin etkisi, tahkime hiç gidilmemiş gibi tarafın tahkim yargılamasını tekrar başlatabilmesiydi⁷⁸.

İkinci olarak, 1854 tarihli Kanun⁷⁹ ile getirilen denetim mekanizmasına göre, hakemler gerek kendi takdirleri gerekse de tarafların talebi doğrultusunda, ellerindeki uyuşmazlığı, özel dava formatıyla (*special case form* veya *case stated*) mahkemenin önüne getirerek hakimlerin görüşünü alırdı. Buna göre, hakem, uyuşmazlığın doğasını, tarafların üzerinde anlaşamadıkları vakıa ve hukuki meseleleri açıklar, kendi bulgularını ve hâkimden görüş bildirmesini istediği hukuki sorunları belirlerdi⁸⁰. Hakemlerin yine gerekçesiz karar verdikleri bu halde de özel dava yönteminin etkinliği, hakemlerin tam bir karara vardıktan sonra tarafların mahkemeye giderek kararı iptal ettirmesinin önüne geçmesiydi⁸¹. Diğer taraftan, uyuşmazlıklarının kolayca, bir devletin mahkemelerinde gizliliğe riayet edilmeden kamuya sunulması, özellikle inşaat

⁷⁸ 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu (2001) ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile tahkime ilişkin hükümler değiştirilmeden önce, hakem kararlarına karşı, Türk hukukunda da temyiz kanun yolu düzenlenmekte idi. Buna göre, hakem kararının denetimi yalnızca tahkime ilişkin genel sınırlamalar kapsamında değil, bizatihi esasına girilerek yapılmaktaydı. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1994 yılında vermiş olduğu bir İçtihatları Birleştirme Kararında, hakem kararına karşı temyiz incelemesi sırasında, maddi hukuk kurallarının da doğru uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesi gerektiği belirtilmiş idi (YİBHKGK, 28.01.1994, E. 1993/4, K. 1994/1). Ancak hem Milletlerarası Tahkim Kanunu 15/A maddesi ile hem de Hukuk Muhakemeleri Kanunu 439'uncu maddesiyle hakem kararlarına karşı ancak "iptal davası" açılabileceğini kabul etmiştir. Burada da esasa ilişkin bir denetim (*revision au fond*) mümkün değildir. Yargıtay da 2018 yılında verdiği yeni bir içtihatları birleştirme kararıyla bu hususu teyit etmiştir (YİBHKGK, 13.04.2018, E. 2016/2, K. 2018/4).

⁷⁹ Common Law Procedure Act of 1854, Ch. 125, Sec. 5. <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/17-18/125/section/V/enacted>> s.e.t. 11.10.2021.

⁸⁰ **Clark, Reuben/Lange, Dieter G.** (1980) "Recent Changes in English Arbitration Practice Widen Opportunities for More Effective International Arbitrations", *The Business Lawyer*, C: 35, S: 4, s. 1624; **Shenton/Toland**, s.646-647.

⁸¹ **Shenton/Toland**, s.467. Ancak hakem kararlarının gerekçesiz olması tarafları tatmin etmediği için, hakemlerden gerekçe talep ettiklerinde hakemler, taraflara verdikleri bu gerekçenin, hükümlerinin bir parçası olmadığı belirtip tarafların bunu hiçbir yasal süreçte kullanamayacağına ilişkin feragatleri ile gerekçeyi teslim ediyorlardı, **Shenton/Toland**, s.649.

sektöründe tepki ile karşılanması ve gerekçesiz hakem kararlarının başka ülkelerde tenfizinin zor olması sonucunda⁸², 1979 yılında İngiliz Tahkim Kanunu'nda reforma gidildi.

1979 yılında, İngiliz Tahkim Kanunu'nda yapılan değişiklik sonucunda, özel dava formatı kaldırılarak getirilen yeni yargı denetimi modeline göre, çok sınırlı şekilde sadece hukuki sorunlara ilişkin, mahkemelere başvurulabilecekti⁸³. Taraflar aralarında yazılı olarak anlaşarak bu yargısal denetimden kaçınılabirdi. İngiliz Tahkim Kanunu'nun 45. maddesinde yer alan benzer bir hüküm uyarınca mahkemeler, aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça, tahkim yargılamasında karşılaşılan ve tarafların haklarını önemli derecede etkileyen bir soruna ilişkin hakem heyetine yapılan başvuru sonucunda karar verebilir. Tüm bunlara rağmen, Londra'nın deniz ticareti tahkiminin önemli bir merkezi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim 2012 yılında toplam hakem kararlarının %4'ü mahkeme önüne temyiz için götürülmesine rağmen, bu davaların sadece %1'i ya hakem heyetine geri gönderilmiş ya da bozulmuştur⁸⁴.

Tahkim yargılamasında taraflar, yargılama esnasında, hakem heyetinin yetkisine karşı devlet mahkemelerinde yetki itirazında bulunabileceği gibi, yargılamanın bitmesinin üzerine belirli şartların varlığı halinde, hakem kararının temyizi yoluyla yetki itirazını ileri sürebilir. Temyiz hakkı LMAA Kuralları'nda açıkça yer almasa da Küçük Alacaklar Usûlü'nün 14. maddesi uyarınca, tarafların temyiz hakkının, kural olarak var olmasa da belirli şartlarla sınırlı olarak kabul edildiği görülmektedir. Buna göre hakem kararı, genel kamu düzenine ilişkin bir sorun doğuruyorsa; ticari veya endüstriyel olarak önemli bir hususa ilişkinse ve hakem heyeti de bu görüşü belgelediye, hakem kararının temyizi için başvurabilir. Kural koyucu, herhangi bir şüpheye ver vermemek adına, bu hükmün hakem heyetinin kendi yetkisi hakkında karar verdiği hallerde uygulanmayacağını açıkça düzenlemiştir.

Hakem kararlarına karşı kanun yoluna başvurulmasından esasen anlaşılması gereken, Tahkim Kanunu'nun 67 ila 71. maddelerinde

⁸² Shenton/Toland, s.649 ve 651.

⁸³ Clark/Lange, s.1626.

⁸⁴ Fyans, s.11.

düzenlenmiştir. Temel üç grup sebebe dayalı olarak hakem kararına karşı mahkemeye müracaat edilebilir: hakem mahkemesinin yetkisiz olduğu iddiası, başvuran taraf açısından haksızlığa yol açan ağır aykırılıkların bulunduğu iddiası ve hukukun doğru uygulanmadığı iddiası. Hakem mahkemesinin yetkili olduğunu belirttiği karara karşı, taraflar tahkim yargılaması sırasında olduğu gibi hakem kararının verilmesinden sonra, bu kararın kısmen veya tamamen etkisiz olduğunu tespit etmek maksadıyla da hakem kararına karşı mahkemeye müracaat edebilir. Bunun yanında Kanun'un 68(1) maddesi uyarınca, tahkim sürecine, verilen karara veya heyete ilişkin ağır aykırılığın (*serious irregularity*) bulunması halinde ilgili taraf, hakem kararına mahkemede itiraz edebilir. Kanun ile örnek kabilinden bazı hususlar zikredilerek, bunlar gibi başvuran taraf açısından esaslı bir haksızlık teşkil edecek sebeplerin ağır aykırılık olarak değerlendirileceği belirtilmiştir. Buna göre,

- *hakemlerin hukuki dinlenilme hakkı ile tarafların eşitliğini ve yargılamanın makul süre içerisinde ve en az masrafla tamamlanmasına ilişkin görevlerini ihlal etmiş olmaları,*
- *hakemlerin yetkisini aşarak karar vermiş olmaları,*
- *hakemlerin, tarafların kararlaştırmış oldukları yargılama usûlüne aykırı olarak karar vermiş olmaları,*
- *hakemlerin taleplerin bir kısmı hakkında karar vermemiş olmaları,*
- *hakemlerin veya tahkim yargılaması süresince kendisine taraflarca yetki verilmiş kişi veya kurumların yetkisini almış olmaları,*
- *hakem kararının etkisinin müphem veya muğlak olması,*
- *hakem kararının hile ile elde edilmiş olması veya kamu düzenine aykırı olarak verilmesi,*
- *hakem kararının şekline ilişkin kurallara uyulmamış olması,*
- *hakemlerin veya taraflarca kendisine yetki verilen kişi veya kurumların yargılamada veya hakem kararında bir ağır aykırılık bulunduğunu ikrar etmiş olması*

ağır aykırılık olarak değerlendirilmektedir⁸⁵.

⁸⁵ Esasen söz konusu sebepler incelendiğinde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 439'uncu maddesi ile Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 15/A maddesinde düzenlenen iptal sebepleri ile çok benzer olduğu görülmektedir.

Bu durumda mahkeme, kural olarak kısmen ya da tamamen düzeltilmesi için kararı, heyete geri gönderebilir (*remittance for reconsideration*), istisnai olarak ise kararı tamamen veya kısmen iptal edebilir (*set the award aside*) ve kararın kısmen ya da tamamen geçersiz olduğuna (*declare the award of no effect*) hükmedebilir. Verilecek bu karar, kural olarak kesindir; ancak istisnai olarak bu kararın da bir üst mahkemede temyiz edilmesi, ilk derece mahkemesinin bu yönde izin vermesini (*leave to appeal*) gerektirir. Tahkim Kanunu'nun sayma yöntemi ile düzenlenen 68(2) maddesi uyarınca, ağır aykırılık olarak kabul edilebilecek durumlardan bazıları, hakem heyetinin yetkisini aşması, kararlaştırılan veya uygulanması gereken usule aykırılıklar ve sürecin sonunda verilen kararın belirsiz olmasıdır⁸⁶.

Hukuka aykırılık nedeniyle taraflar⁸⁷, Tahkim Kanunu'nun 69. maddesi uyarınca, hakem kararına karşı mahkemede temyiz yoluna başvurabilir. Ancak taraflar bu haklarından sözleşme ile feragat edebileceği gibi⁸⁸; hakem kararının gerekçesiz olması hususunda tarafların anlaşmaya varması, hukuka aykırılığa dayalı olarak mahkemeye başvurma hakkından da feragat edildiği anlamına gelmektedir⁸⁹. Bu yönde bir anlaşma yoksa, ilgili taraf, diğer tarafa ve hakem

⁸⁶ Taraflarca bilirkişi atanmasına ilişkin aksi kararlaştırılmış olmasına rağmen hakemin bilirkişi ataması, ağır usule aykırılık olarak yorumlanmıştır, bkz. Lesotho Highlands Development Authority v. Impregilo Spa [2005] 2 Lloyd's Rep. 310 (H.L.). Listenin tamamı için bkz. UK Arbitration Act of 1996, Ch. 23, Part I, Sec. 68(2), <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/section/68>> s.e.t. 12.03.2022. Ertan bu aykırılıkların, objektif hukuka aykırılık olması gerektiğini belirtmektedir, **Ertan**, s.74.

⁸⁷ Esasa ilişkin denetleme imkânı vermesi dolayısıyla, söz konusu hükmün, tahkim dostu bir düzenleme olarak nitelendirilemeyeceği ifade edilmelidir. Bu konuda bir tartışma için bkz. <https://www.biicl.org/files/2493_michael_o_reilly_-_appeals_from_arbitral_awards_the_section_69_debate_.pdf> s.e.t. 03.03.2022.

⁸⁸ Milletlerarası Tahkim Kanununun 15/A maddesi de, tarafların iptal davası açma hakkından kısmen veya tamamen feragat edebileceğini kabul etmektedir. Buna göre, yerleşim yerleri veya olağan oturma yerleri Türkiye dışında bulunan taraflar, tahkim anlaşmasına koyacakları açık bir beyanla veya sonradan yazılı şekilde anlaşmak suretiyle iptal davası açma hakkından tamamen feragat edebilecekleri gibi; Kanunda sayılan bir veya birkaç sebepten dolayı iptal davası açmak hakkından da feragat edebilirler.

⁸⁹ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu, yabancı hakem kararlarının tenfizine ilişkin başvurulursa, yabancı hakem kararının gerekçesiz olmasının tek başına Türk kamu düzenine aykırılık olarak değerlendirilemeyeceğini şu gerekçelerle ifade etmiştir: Devletler

heyetine bildirimde bulunmak suretiyle, Tahkim Kanunu'nun 69(3). maddesindeki şartlarda, tahkim sonunda verilen hükümdeki hukuki bir soruna ilişkin olarak devlet mahkemesinde temyize başvurabilir. Bu durumda ilk derece mahkemesinin önündeki hususun, tahkim sürecindeki taraf veya tarafların haklarını etkileyecek bir sorun olduğuna; hakem heyetinin üzerinde karar vermesi gereken bir sorun olduğuna; hakemin veya heyetin açıkça yanlış olarak verdiği karardan kaynaklandığına, genel kamu düzenine ilişkin bir sorun olduğuna ve son olarak da tahkim şartının varlığına rağmen, sorunun mahkeme tarafından çözülmesinin her şartta adil ve uygun olduğuna kanaat getirmesi gerekir. Bu şartların sağlanması halinde, ilk derece mahkemesi hâkimi, duruşma yapılmasına gerek olmadığına kanaat getirirse, karar verilmesi gereken hukuki sorunları dosya üzerinden belirleyerek, kendisine başvuran tarafa hakem kararını temyiz etme izni (*leave to appeal*) verir. İlk derece mahkemesinin bu kararı da temyiz edilebilir niteliktedir. Bu iznin alınmasının ardından, Tahkim Kanunu'nun 69(7). maddesine göre, hakem kararını temyiz etmek isteyen ilgili taraf, üst mahkemede temyiz davası açar. Temyiz Mahkemesi (*Court of Appeal*), bu davanın sonunda, kararı onayabilir; kararı kendisi değiştirebilir, kararı kısmen ya da tamamen hakem heyetine geri gönderebilir⁹⁰ ve istisnai olarak kararı kısmen ya da tamamen iptal edebilir. Tahkim Kanunu'nun 69(8). maddesi uyarınca, verilecek bu karar, kanun yoluna başvurulabilmesi açısından, temyiz edilebilir bir karardır.

Türk hukukundan farklı olarak, taraflar, hakem heyetinin uyuşmazlığın esası bakımından kendisinin yetkili olduğuna ilişkin karara karşı da mahkemeye müracaat edebilir (m. 67). Hakem heyeti, yetkiye ilişkin kararı hakkında devlet mahkemesi önünde yargılama devam ederken, kendisi de

---

Özel Hukuku'nun yabancı mahkeme kararlarının gerekçesine yaklaşımı Medeni Usul Hukuku ile aynı değildir. Kararın gerekçesi, kararı veren hâkimin mensup olduğu devletin usul kanunlarına tabi olup, kural olarak başlı başına bir kamu düzenine aykırılık teşkil etmesi aykırılık yaratmayacaktır. Temel savunma hakkının ihlali ile kararın gerekçesiz oluşu farklı hususlar olup, savunma hakkının verilmemiş olması iç hukuktaki kamu düzenine aykırılık yaratacak ise de, yabancı ilamın gerekçesiz oluşu sadece ve tek başına bir sebep olarak kamu düzenine aykırılığı oluşturmayacaktır. (YİBBGK, E. 2010/1, K. 2012/1, T:10.02.2012).

⁹⁰ Uygulamada en çok başvuru alan yöntemin, kararın hakem heyetine, yeniden değerlendirilmek üzere iadesine karar verdiği görülmektedir, **Ertan**, s.79.

ayrıca yargılamaya devam ederek karar verebilir. Ancak netice itibariyle hakem heyetinin yetkisini inceleyen mahkeme, kararı onayabileceği gibi, değiştirebilir veya iptal edebilir (m. 67/III). Mahkeme, bu kararına karşı kanun yoluna başvurulmasına izin verebileceği gibi, kararın verildiği anda kesin olacağını da belirtebilir.

SONUÇ

Milletlerarası ticarete ilişkin uyuşmazlıklarda tahkim sıkça başvuru olan bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Özellikle deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklarda, hızlı, etkin ve uzmanlığa uygun şekilde bir çözüm yolunun bulunması oldukça önemlidir. Bu amaca hizmet eden New York, Hong Kong, Singapur gibi birçok tahkim merkezi bulunmakla birlikte uygulama uyuşmazlıkların en çok Londra'da çözümlenmesi talep edilmektedir. Londra'da gerçekleşecek tahkim sürecine 1996 tarihli İngiliz Tahkim Kanunu'nun uygulanması gerekmektedir. Bu kapsamda, tahkim yerinin Londra olduğu deniz ticareti uyuşmazlıkları açısından Londra Deniz Ticareti Hakemleri Birliği'nin (LMAA) kurallarına tabi şekilde tahkim yöntemi tercih edilmektedir. LMAA, *ad hoc* tahkimin yürütüldüğü, deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklarda uzmanlaşmış hakemlerden oluşan bir birliktir ve uyuşmazlığa ilişkin istisnai haller dışında idari olarak bir görevi bulunmamaktadır. Tarafların tahkim anlaşmalarında Londra'da deniz ticareti tahkimi şeklinde yapacakları bir belirleme ile kendilerince belirlenen hakemler huzurunda uyuşmazlıkların çözümlenmesi amaçlanır.

LMAA'nın tahkime ilişkin süreci başlamadan evvel, erken tarafsız değerlendirme yapılması mümkündür. Buna göre uyuşmazlığın tahkime götürülmeden önce tarafların anlaşabilmelerine zemin hazırlamak için tarafsız bir değerlendirici eliyle, uyuşmazlıktaki iddia ve savunmaların bağlayıcı olmayacak şekilde ama gerçekçi ve objektif bir değerlendirmesinin yapılması söz konusudur. Bu amaçla değerlendirici ile uyuşmazlığın tarafları arasında bir değerlendirme anlaşması imzalanır ve bu anlaşma uyarınca değerlendirici, ücreti karşılığında, taraflara görüş ve tavsiyelerini bildirmekle yükümlüdür. Ayrıca değerlendirme garantisi diyebileceğimiz bir koruma da kabul edilmiştir, nitekim değerlendirmeden dolayı değerlendiricinin hiçbir hukuki sorumluluğu

bulunmamaktadır. Ancak ihtiyari olan bu aşamada taraflar anlaşamazlarsa, artık tahkim süreci başlayacaktır.

Taraflar tahkim sözleşmesinde LMAA Kuralları'nın uyuşmazlıklarına uygulanacağı konusunda anlaşılabilir veya uyuşmazlık herhangi bir yolla LMAA'ya tam üye olan hakemlerden birinin önüne geldiyse, tahkim sözleşmesine LMAA Kuralları uygulanır ve aksi kararlaştırılmadıysa, tahkim sözleşmesine uygulanacak hukuk İngiliz hukuku olup tahkim yeri de İngiltere'dir. Diğer taraftan LMAA Orta Alacaklar Usûlü, tahkim yargılamasının bu kurallara göre yapılacağına taraflarca kararlaştırılması halinde, dava veya karşı davadaki talep tutarının, 100,000 ila 400,000 Amerikan Doları arasında olması halinde uygulama alanı bulur. LMAA'nın son set kuralları olan Küçük Alacaklar Usûlü, alacak miktarının 100,000 Dolar'ın altında kalması ve taraflarca bu prosedür uyarınca tahkimin görülmesinin kararlaştırılması halinde uygulanır. Son olarak da LMAA'nın diğer kurallarından tamamen bağımsız nitelikte olan FALCA Kuralları, taraflar arasında imzalanan sözleşmede açıkça uyuşmazlığın bu kurallara göre çözümleneceğinin öngörülmesi halinde uygulanacaktır.

LMAA'nın tüm kurallarının yukarıda ayrıntılı açıklandığı üzere hakem heyetinin teşkili ve yetki itirazlarının görülmesi konusunda kendilerine özgü bazı prosedürleri mevcuttur. Bunun yanı sıra taraflarca hakem sayısının belirlenmediği hallerde, Tahkim Kanunu'nun 15. maddesi uyarınca, tahkime konu uyuşmazlık, kural olarak tek hakemle görülür. Ancak tahkim sözleşmesinde, 'Londra'da olağan tahkim' veya 'Londra'da geleneksel şekilde yürütülen tahkim' ifadeleri kullanılmışsa, hakemlerin sayısı ve seçimi bakımından bu kanununun kapsamı dışına çıktığı kabul edilmektedir. Bu durumda ise, her iki tarafın birer hakem seçmesi ve bu iki hakemin davayı görmesi, gerekirse bu iki hakemin de bir üst hakem seçmesi genellikle başvurulmuş bir yöntemdir.

Tahkim yargılamasında taraflar, yargılama esnasında, hakem heyetinin yetkisine karşı devlet mahkemelerinde yetki itirazında bulunabileceği gibi, yargılamanın bitmesinin üzerine belirli şartların varlığı halinde, hakem kararının temyizi yoluyla yetki itirazını ileri sürebilir. Kural olarak hakem heyetinin yetkisine ilişkin hususlar, taraflarca serbestçe tahkim anlaşmasında

düzenlenebilir. Ancak taraflarca bir kararlaştırma yapılmadıysa, tahkim yargılamasının devam ettiği sırada tarafların hakem heyetinin yetkisine ilişkin mahkemeye başvurma imkânı mevcuttur. Kural olarak hakem heyetinin kendi yetkisine ilişkin karar verme yetkisi bulunmaktadır, ancak bu karar temyiz edilebilir niteliktedir. Bu durumda, her iki tarafın yazılı rızasının veya hakem heyetinin izni ile mahkemenin uygun görmesi halinde, İngiliz mahkemelerinde hakemlerin yetkisine ilişkin kararın temyizi mümkündür.

KAYNAKÇA

- Akan, Pınar** (2012) “Deniz Hukuku’nda Alternatif Çözüm Yolları”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C: 18, S: 2, s.465-475.
- Akıncı, Ziya** (2021) Milletlerarası Tahkim, 6. Baskı, İstanbul, Vedat.
- Alangoya, Yavuz** (1973) Medenî Usûl Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul.
- Ambrose, Clare/ Maxwell, Karen/ Collett, Michael** (2018) London Maritime Arbitration, 4. Baskı, Oxon, Informa Law.
- Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar-Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel** (2019) Medeni Usul Hukuku, Ankara, Yetkin.
- Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin** (2021) Medeni Usul Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Baertsch, Philippe/ Petti, Angelina M.** (2013) “Chapter 3: Arbitration Agreement”: **Geisinger, Elliott/Voser, Nathalie (Editörler)**, International Arbitration in Switzerland: A Handbook for Practitioners, 2. Baskı, Den Haag, Wolters Kluwer.
- Bosch, Wolfgang** (1991) Rechtskraft und Rechthaengigkeit im Schiedsverfahren, Tübingen, Mohr Siebeck.
- Budak, Ali C./ Karaaslan, Varol** (2018) Medenî Usûl Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Adalet.
- Clark, Reuben/Lange, Dieter G.** (1980) “Recent Changes in English Arbitration Practice Widen Opportunities for More Effective International Arbitrations”, The Business Lawyer, C: 35, S: 4, s. 1621-1632.

- Connerty, Anthony** (2009) “Uluslararası Ticari Uyuşmazlık Çözümü; Uluslararası Ticari Tahkim Kurumları, Ad Hoc Tahkimi ve Tahkimin Geleceği”: Uluslararası Uyuşmazlık Çözümünde Usul, Uygulamalar ve Güncel Sorunlar Sempozyumu, 09-10 Ocak 2009, Ankara, TBB Yayınları No: 164, s.17-25.
- Collett, Michael** (2013) “Maritime Arbitration”: **Lew, Julian D. M./ Bor, Harris et al.** (Editörler), Arbitration in England, with Chapters on Scotland and Ireland, Wolters Kluwer.
- Doğan, Vahit** (2020), Milletlerarası Ticaret Hukuku, Ankara, Savaş.
- Ekşi, Nuray** (2004) Milletlerarası Deniz Ticareti Alanında “Incorporation” Yoluyla Yapılan Tahkim Anlaşmaları, 1. Bası, İstanbul, Beta.
- Ekşi, Nuray** (2013) Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim, İstanbul, Beta.
- Erdoğan, Ersin** (2020) Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Etkisi, 2. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Ertan, Kerem** (2010) “Deniz Hukukunda Londra’da Tahkim” (Doktora), Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fyans, Christopher** (2013) “An Introduction to the LMAA”, Seminar on “Arbitrating in Difficult Market Times”, 15 April 2013, Shangai, s.6-12.
- Gaunt, Ian** “*What makes LMAA Arbitration Different?*” Halliburton v. Chubb-LMAA Position Paper, s. 1-14, <<http://www.lmaa.org.uk/uploads/documents/Halliburton%20v%20Chubb%20-%20LMAA%20position%20paper.pdf>> s.e.t. 11.12.2021.
- Glossner, Ottoarndt/ Bredow, Jens/ Bühler, Michael B.** (1990) Das Schiedsgericht in der Praxis, Heidelberg, Verlag Recht und Wirtschaft.
- Girsberger, Daniel/ Voser, Nathalie** (2016) International Arbitration: Comparative and Swiss Perspectives, 3. Baskı, Den Haag, Nomos.
- Guldener, Max** (1979) Schweizerisches Zivilprozessrecht, 3. Baskı, Zürich, Schulthess.

- HFW Annual Report on “The Maritime Arbitration Universe in Numbers: London Remains Ever Dominant”, Shipping Insight: Who Rules the Waves?, July 2020, <<https://www.hfw.com/downloads/002203-HFW-Maritime-Arbitration-in-Numbers-July-2020.pdf>> s.e.t. 17.12.2021.
- Habscheid, Walther J.** (1986) Schweizerisches Zivilprozess- und Gerichtsorganisationsrecht, Basel, Helbing&Lichtenhahn.
- Hızır, Serdar** (2007) “Londra Deniz Hakemleri Birliği Tahkim Yargılaması” (Yüksek Lisans), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hober, Kaj** (2014) Res Judicata and Lis Pendens in International Arbitration, Leiden, Brill.
- Karademir, Ebru** (2015) “Milletlerarası Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Bir Karşılaştırması”, Public and Private International Law Bulletin, C: 32, S: 2, s.73-104.
- Karayalçın, Yaşar** (1998) “Milletlerarası Tahkimde Muhakeme Usûlü”, BATİDER, C: 19, S: 3, s. 3-52.
- Kessler, Joachim** (1970) Schiedsgerichtsvertrag und Schiedsverfahren, 3. Baskı, München, Goldmann.
- Koyuncu, Serdar** (2004) “Londra Deniz Hakemleri Birliği (LMAA) Tahkim Kuralları” Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 3, S: 1-2, s.467-486.
- Kılınç, Ahmet** (2021) “Acil Durum Hakem Kararının Hukuki Niteliği ve İcra Edilebilirliği” GSI Articletter, S: 24, s.258-273.
- Kuru, Baki** (2018) İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usûl Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Kuru, Baki** (2001) Hukuk Muhakemeleri Usûlü, C. VI, İstanbul, Demir.
- Kwok, David** (2016) “Maritime Arbitration and Cultural Differences”, Asian Business Lawyer, C: 17, s.75-94.

- Lachmann, Peter J.** (2008) Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis, 3. Baskı, Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt.
- Lemenez, Guillaume/ Quigley, Paul** (2008) “Emergency Arbitrator: The ICRD’s Procedure in Action”, *Dispute Resolution Journal*, C: 63, S: 3, s.60-69.
- Lew, Julian D. M./Mistelis, Loukas A./Kröll, Stefan M.** (2003) *Comparative International Commercial Arbitration*, Den Haag, Kluwer Law International.
- Lord, Buffy D.** (2022) “Dispute Resolution on the High Seas: Aspects of Maritime Arbitration”, *Ocean and Coastal Law Journal*, C: 8, S: 1, s.71-89.
- Majumdar, Ariya B.** (2013) “Incorporation by Reference in Maritime Arbitration”, *Transportation Law Journal*, C: 40, S: 2, s.91-114.
- Münzberg, Reinhard** (1970) *Die Schranken der Parteivereinbarungen in der privaten internationalen Schiedsgerichtsbarkeit*, 15. Baskı, Berlin, Duncker&Humblot.
- Nomer, Ergin/ Ekşi, Nuray/ Öztekin-Gelgel, Günseli** (2016) *Milletlerarası Tahkim Hukuku*, C. I, 5. Baskı, İstanbul, Beta.
- Öksüzöğlü, H. Tuğba** (2018) “Türkiye’de Deniz Ticareti Tahkim Merkezi Kurulması Üzerine Düşünceler”, *Public and Private International Law Bulletin*, C: 38, S: 2, s.369-422.
- Pekcanitez, Hakan/ Yeşilirmak, Ali** (2017) *Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku*, 15. Baskı, İstanbul, On İki Levha.
- Rieckhoff, Jan J.** (2006) “Deutsche Seeschiedsgerichtsbarkeit unter dem der GMAA Schiedsordnung in vergleichender Betrachtung Englischer Seeschiedsgerichtsbarkeit unter dem LMAA Reglement” (Doktora), Hamburg Üniversitesi.

- Rosenberg, Leo/ Schwab, Karl H./ Gottwald, Peter** (2010) *Zivilprozessrecht*, 10. Baskı, München, Beck.
- Rumfelt, Melanie** (2019) "Arbitration", *Malabu Maritime Law Bulletin*, C: 8, s.16-18.
- Saad, Ahmed/ Rizvi, Zisha** (2017) "Maritime Arbitration- Legal Perspectives", *Court Uncourt*, C: 4, S: 5, s.8-10.
- Savola, Mika** (2016) "Interim Measures and Emergency Arbitrator Proceedings", *Croatian Arbitration Yearbook*, C: 26, s.73-97.
- Schlosser, Peter** (1989) *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*, 2. Baskı, Tübingen, Mohr.
- Schütze, Rolf A.** (2016) *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*, 6. Baskı, München, C. H. Beck.
- Schütze, Rolf A./Tscherning, Dieter/Wais, Walter** (1985) *Handbuch des Schiedsverfahrens*, Berlin, Walter de Gruyter.
- Shenton, David W./ Toland, Gordon K.** (1980) "London as a Venue for International Arbitration: The Arbitration Act 1979", *Law and Policy in International Business*, C: 12, S: 3, s.643-676.
- Sperling, G. Hans** (1997) "New London Arbitration Rules: Paradise Regained", *Tulane Maritime Law Journal*, C: 21, s.557-592.
- Spühler, Karl/ Dolge, Annette/ Gehri, Myriam** (2010) *Schweizerisches Zivilprozessrecht*, 9. Baskı, Bern, Stämpfli Verlag.
- Stahelin, Adrian/ Stahelin, Daniel/ Grolimund, Pascal** (2013) *Zivilprozessrecht*, 2. Baskı, Zürich, Schulthess.
- Sutton, David St. J.** (1982) "Choosing a Forum for International Commercial Arbitration in London", *American Society of International Law Proceedings*, C: 76, s.178-181.

- Şanlı, Cemal/ Esen, Emre/ Ataman-Figanmeşe, İnci** (2018) Milletlerarası Özel Hukuk, 6. Baskı, İstanbul, Vedat.
- Şanlı, Cemal** (1986) Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Şanlı, Cemal** (2019) Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 7. Bası, İstanbul, Beta.
- Tsatsas, John** (2012) “Understanding Arbitration in London - The Role of the LMAA”, Taipei- Hong Kong Forums, Papers from LMAA Seminars, 14 November 2012, s.1-10.
- Üstündağ, Saim** (1968) Medeni Usûl Hukukunda Kanun Yolları ve Tahkim, İstanbul.
- Wagner, Gerhard** (1998) Prozessvertraege: Privatautonomie im Verfahrensrecht, Tübingen, Mohr Siebeck.
- Yılmaz, Ejder** (2013) Hukuk Muhakemeleri Şerhi, 2. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Zeiss, Walter/ Schreiber, Klaus** (2014) Zivilprozessrecht, 12. Baskı, Tübingen, Mohr Siebeck.